

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23930
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	68
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 68

—
HISS
TO
HOSTILITY

the hiss of a serpent 1 I फुल्कारः

Kathās, Kuval,

फुल्कार .

hiss vb 1 I शरशराय, शरशरायति AśvŚr — श्विङ्

el 1 श्वेडति (Suśr) caus श्वेडयति MBh 3.12379.

1 II निश्वस्, निश्वसिति, ep. also निश्वसति MBh, Kav, etc.

~~xxxxxx~~ (as a serpent) विनिश्वस्, विनिश्वसिति R —

विनिश्वस्, विनिश्वसति R, Bhatt — शिरिशिराभू, शिरिशिराभवति

Āp'Sr, Sch, शिरिशिराय, शिरिशिरायते

Āp'Sr. _____ (as a

serpent) शुष cl 6 शुषति

RV 1.61.10 श्वस् cl 2

(Dhātup 24.61) श्वसिति (Ved and ep. also श्वसति, श्वसते)

RV, etc _____ (said of a serpent) निःश्वस्, निःश्वसिति R.

hisser n 1 I शुष्ण RV.

one whose attendants (the Maruts) hiss like a serpent

(N. of Indra) अहिःशुष्मसत्वन m RV 5.35.5.

the horizon n I क्षितिजम् Āryabh, Sūryas — हरिजम्

VarBrS — दिक्चक्रम् Rath 3.5.

II अम्बरान्तः — आकाशकक्षा L — कुजम्

(क्षितिजम्) — क्षमाजम् Gol — क्षमावलयः, क्षमावलयम्

४ Gol, क्षमाजम् — यक्रपालः W — दृगोच्चरः Rajat

— नयनविषयः Megh — निकाशः BhP — विषयः

(ifc f आ) Sāṅkh'Sr, MBh, etc — परिधि m ~~M-BMx~~ MBh,

BhP — प्रान्तवृत्ति f Mālatim — महीजीवा Gol —

रराध्या SāṅkhBr — लेखा Kam, VarBrS — साधे m

(exceptionally f) SBr, Gr'Srs — सीमन् f L.

hissing n 1 I फुल्लारः Kathās, Kuval — फुल्लति f

Naish — द्वेडनम् Mn 4.64, Sch.

1 II ड्डारः MBh, Śāntiś, etc — मुक्तफुल्लति f

Kathās — शुष्मः RV, AV — शूलारः — श्वासः

R, Kathās, BhP.

the act of hissing श्वसथः RV, ŚBr h. (of a serpent)

श्वसनम्
(Sis' imitation of the noise of h. भाण onomat ŚBr.)

historian 1 I ऐतिहासिकः

historical adj 1 I ऐतिहासिक f(ई) Sāy, Prab.

history n 1 I इतिहासः SBr, MBh, Mn, etc.

1 II वृत्तान्तः (rarely) वृत्तान्तम् (also वृत्तान्ताः, वृत्तान्तानि)

Mn, MBh, etc.

any history of the past पुरावृत्तम् MBh, Pur heroic h.

इतिहासः SBr, MBh, Mn, etc h. of another परकृति f

Nyāyam, Sch, Kull the h. of a dynasty वंशानुचरितम् BhP, IW

511 h. of eminent persons शिष्टसभाचारः W the h. of the

Bharata's' war भारताख्यानम्, भारतैतिहासः, ^{भारतकथा} h. of kings

राजकथा Rājat 'h. of native princes' देशराजचरितम् h. of

the good सच्चरित्रम् A h. of the olden time पूर्वयोगः SaddhP

the h. of Yayāti यायातम् an old traditional h. पुराणम्

AV, etc Rāma's h. i.e. the Rāmāyana रामायणम् AgP royal h.

राजकथा

Rājat.

hit adj 1 I आहत R, Ragh, Kum, Kathās, VarBr, etc

आहत
(Sāh) — प्रहत MBh, Kāv, etc — उपहत ŚBr, MBh, R, Śak,

etc.

1 II निहत MBh, Kāv — प्रतिनिहत MBh — व्याहत

R — हतक f (इका) .

hit (as a mark) सिद्ध Kathās h. by हत (instr or

comp) Kāv, Kathās h. by Mahā-deva महादेवहत MaitrS one who has

h. the mark सिद्धलक्ष Kathās — लब्धलक्ष Mn, MBh, Hariv,

Kathās, लब्धलक्ष R, Kām well h. प्रतिनिद्ध L to be h. (as a

mark) वेदव्य MārKP.

20124

hit n 1 I आहुति Kathās, Ratnāv, Kpr, etc

hit vb 1 I ^{आहते} आहन्, आहन्ति, (only if no object follows

or if the object is a part of one's own body — पह्, प्रहसति,

^{उपजिह्वते}
प्रहसते AV, Mn, MBh, etc — उपहन्, उपहन्ति, |

TBr 3, A1tBr, MBh, Mn, etc.

1 II अभितङ्, अभिताडयति — अवहन्

RV, AV, MBh 2.915 — आदिश, आदिशेष्टि, आदिशाति rarely

^{आदिशति} RV 9.56 — आप् caus आपयति Kathās —

आव्यध्, आविध्यति — उपव्यध् P MBh 7.6534 — तुज

cl 6 RV — निर्व्यध्, निर्विध्यति RV, MBh, etc — निव्यध्

निविध्यति (ep also निविध्यते) RV, MBh — निहत्, निहन्ति MBh,

BhP पराव्यथ, पराविध्यति MBh परिग्रम्, परिग्रच्छति RV

परिव्यथ, परिविध्यति MBh प्रतिव्यथ, प्रतिविध्यति (ep

also प्रतिविध्यते) RV, etc राथ, राद्यति TS व्यथ

cl 4 (Dhātup 26.72) विध्यति (ep also विध्यते) RV, etc

सम् caus समर्पयति, समर्पयते AV, MBh हन cl 2 (Dhātup 24.

2) हन्ति (rarely हते and cl 1 हनति Ved also जिघ्नति, जिघ्नते)

RV, etc.

being about to hit प्रजिहीषु mfn Rājat to h. a mark सिध

cl 4 (Dhātup 26.83) सिध्यति (ep also सिध्यते) (loc) Sak to

h. (as an arrow) समासाद् caus समासादयति MBh to h. at उपहन्,

उपहन्ति, उपजिघ्र्से RV 6.75.13, ŚBr 6.14, Lāṭy, ĀśvGr, MBh 2

to h. at any one समभिवध्य (acc) MBh to h. hard संतड्,

संताडुयति MBh, Hariv, R.

to hit upon 1 II अवगम्, अवगच्छति — उपशा,

उपजानीते AV 4,36.8, ŚBr — प्रथ्य, प्रथ्यायति प्रथ्यायते

MBh.

to hit with संसृज्, संसृजति, संसृजते (instr) RV 1.33.13

to h. with (an arrow) संतड्, संताडुयति MBh, Hariv, R to h.

(with a weapon) क्षिप् cl 6 क्षिपति, क्षिपते (MBh, etc, cl 4 क्षिप्यति

to be hit 1 II प्रतिव्यथ pass प्रतिविद्यते AV.

hither 1 I अर्वाक् ind (gaṇa स्वरदि) RV, AV, SBr (with

abl SBr, etc, with instr RV 10.129.6, AV).

1 II नेदीय ind RV, AV, Br.

having the mind turned hither इहमनस mfn ApSr to

turn h. परिप्रवृत् caus परिप्रवर्तयति RV 10.135.4 ~~wh~~ whose goods and

gifts come h. इह भोजन mfn AV 28.4.49.

hither and thither 1 I इतस्ततः 1nd R, Hit, etc —

इतश्चेतरश्च .

1 II इतश्चेतरश्च R — ततस्ततः PārGr 3.13.6, MBh,

R, BhP — दिशो दिशः Pañc 2. ¹¹⁶/₁₁₇ — यत्र क्वापि .

being hither and thither विश्रुलन mfn RV to move h.

and thither परिपत् , परिपतति AV, etc.

moving hither and thither in 1 I परिभ्रामिन् mfn (comp)

Bālar .

1 II विष्कन्तु , विस्कन्तु mfn Bhatt — विस्कारिन्

mfn MBh.

hitherto 1 II अद्यपूर्वम् — पुरा ind (with pres)

RV, etc — पूर्वम् ind RV, etc — पूर्वम् ind RV.

as hitherto पूर्ववत् ind — यथायोगम् ind MBh.

hitherward 1 II आक् loc ind RV 2.1.10 (Naigh 2.16).

coming hitherward अर्वाच Ved, RV, etc hitherwards

इतोमुखम् Sak.

hitting 1 I आहत्य ind p.

hitting adj 1 I ताडन R (G) 1.30.17, BhP 8.11.9.

at once hitting the right प्रतिभामुख L h. at any object

by the mere sound (without seeing it) शब्दपातिन् Nir h.

(enemies) उपहन्तु RV 2. 33. 11, AV 18.4.40 h. from afar

दूरपातिन् MBh, R.

hitting a mark 1 I लक्ष्यवेधिन Mb वेधिन MBh,

R.

1 II शरव्यव्यथ Śis'.

hitting a mere sound (i.e. ~~hitting~~ an object perceived

only by the ear) शब्दसाधन, शब्दसाह MBh h. an unseen

(but heard) object शब्दभेदिन् L, शब्दवेदिन् Nir, R, शब्दवेद्य

(applied to an arrow) Pañcad h. (an unseen object with an arrow

point by (aiming at) the mere sound) शब्दबाणवेदिन् R.

hitting the mark 1 I लक्षवेदिन् Vikr.

1 II अमोघ f(आ) — साध्य f(वी) RV, SBr.

in the habit of hitting one's chin जहिजोडु ह ममूरव्यसकादि

subduing (i.e. hitting) the heart (said of a bow) हृदबल A

hitting n 1 I आहति f — प्रहारः Vcar.

1 II आरुणी (Sāy) RV 10.155.2 — प्रहारिता Divyāv

— व्यधः Śisr

the act of hitting हननम् Nir 1.1.7 the act of h. an

invisible object the sound of which is only heard शब्दवेधः MBh,

R, Divyāv, शब्दवेधम् R 'the business of arrows' i.e. h.

the mark सायकानां शापारः h. (a mark) वेधः MBh the h.

of a mark लक्ष्यभेदः Kir, लक्ष्यवेधः — सिद्धि f (loc) Kām

the h. of a mark by an arrow बाणसिद्धि f Kām h. whatever is

in front अग्रवेधः VS h. (with an arrow) वेधनम् MBh.

'hitting the mark' 1 I लक्ष्यं हन m L.

one who hits (a mark) वेद्य mfn MBh.

hive n 1 II अणालः L.

'curing leprosy' N. of the medicinal plant Hiyāvati 1 II

कु० सं० L.

ho! 1 I हे ind — भौस SBr, etc.

1 II च्याह ind L — हहा ind MBh, Kāv, etc — हा

ind (g-चादि) TS, etc.

Ho! a particle (of calling) अहा ind Kum 3.20.

hoard n 1 I संचयः (ifc f आ) Nir, MBh, etc _____

निधानम् Mn, Mricch, Ragh, etc (निधानता Jātakam) _____ निधि

m RV, etc.

1 II निहारः Mn 9.199.

hoard
'to ~~heard~~ grain' 1 III जल cl 1 जलति Dhātup 20.10.

to heard up उपयि, उपयिनोति •

to be hoarded 1 II सैन्य mfn H₁t.

hoar-frost n 1 II अवस्था L, अवस्थाग्रः Nir, MBh

12.5334, R निशापुष्पम् W निवैष्यः Mahidh नीहारः

(once n) RV, etc रजनीजलम् L शिशिरः, शिशिरम्

MBh, Kāv, etc हिम् (only in instr हिमा.) RV 10.37.10, 68.

10, हिमम् ShadvBr, etc हिमझरि, हिमझरि f L

हिमिका L — हैमम W.

produced by hoar-frost पूष्व mf(आ)n TS (Sch) thick

h.-frost चननीहारः W.

Hoariness n 1 I पाणिन्यम् AV.

hoarse adj 1 I (as the voice) क३ष f (आ) Sak.

1 II अकण्ठ — तृष्ट f (आ) RV 3.9.3, 10.85 &

87, AV 5.18 f, 7.113.2 — हृत्स्वर Bhpr.

not hoarse अनुपकिञ्च Hir.

hoarseness n 1 I स्वरभङ्गः Hyog, स्वरभेदः Susr —

उद्ध्वंसः Susr, Car.

1 II कल्लता, कल्ललम् L — स्वरपद्मातः Hcat.

hoary adj 1 I पालित f (आ or पालिका) Pān 4.1.39 Vārtt

1.2 Pat) RV, etc _____ (as the hair) पव f (आ) Dhūrtas.

hobbling n 1 I पाङ्क्यम् Dhātup.

hobby n 1 I व्यसनम्

MBh, Pañcat, Rājat.

hoe n 1 I कुदालकः, कुदालकम् (१)^L — रङ्गः, ^{रङ्गम्} (L)

Hariv 5009 ff, R 2.80.7, Mricch, etc.

1 II अवधारणम् ^L — कण्ठालः ^L — गाधारणम् ^L —पणालः ^L — तण्ठालः, वण्ठालः, वण्ठालः (only L) —

विशिखा W — स्वहस्तिका Pañcat .

a kind of hoe कुठारः W — कुदालः, कुदालम् L — फालः,

(फालम् L) R one who digs with a wooden h. आभिक mfn L a

small h. for weeding clumps of grass स्तम्बधनः, स्तम्बधनः, स्तम्बहननः

स्तम्बहननी
L together with a h. साभि mfn KātyŚr.

hog n 1 I सूकरः RV, etc — सूकरः — वराहः RV,

etc.

1 II आखनिकः L — आखु m L — आरु m —

आखलाङ्गः L — किरि m Kaus' 25 — किरः L —

किरि m Un 4.144, किरि m — कुमुखः L — कोलः

Yājñ 3. 273, Vop — कीकरि m Npr — कोडः Pañcat,

BhP, V-ārP, Kathās — दृष्टि m L — दृष्टि m Un 4.

56, दृष्टि — दौणान्तभेदनः L — दौणिन् m L

— दौषिलः Npr — पत्रदेष्टः, पत्रमुखः, पत्ररदः L —

जलप्रियः Gal — जलसूकरः Npr — तलक्षणाः L —

दन्तायुधः L — दृढलोमन् m L — दारकः L — दीर्घरयः

L — दीर्घायुधः L — निरामयः L — पीतस्कन्धः L —

पानायुधः L — L ~~वालिन्~~ वालिन् m L, वालिन् —

बहुप्रजः (only L) — बहुसु m — बहुपत्यः L — भूक्षित्

m L — भूदारः Kāśikh — भेदनः L — मदारः L —

मार्तण्डः L — मुखलाङ्गुलः Hariv — मुस्तादः L —

रामशः L — वज्रदन्तः L, वज्रदशनः — वज्ररयः L ~~वज्र~~

— वनच्छागः L — वनाहिरः L — वराहः m RV —

सलिलप्रियः L — सूचिशोमन् m L — स्तब्धशोमन् m L.

the hog-plum 1 I आभ्रवाटः, आभ्रवाटकः, आभ्रवाटिकः L, आभ्रातः

Suśr, आभ्रातकः MBh, R, Suśr.

1 II आभ्रवाटकः — वृक्षाम्लः — शोकाभ्रम L.

the hog-plum plant अम्बरीषः L.

'hog's eye' 1 I सूकरनयनम्, सूकरकम् VarBrS.

1 II कौलाक्षम् VarBrS 79.32 f, कौलाक्षम् Vāstav 10.93

— द्युष्टिनेत्रम् Vāstav.

hog's flesh वल्लूरम् (L वल्लूरः, वल्लूरा) L 'h.'s mouth

सूकरमुखम् BhP 'h.'s tusk' सूकरदंष्ट्रः, सूकरदंष्ट्रकः Bhpr —

दंष्ट्रादण्डः Dhanamj 'named after a h.' कौलाक्षम् Vāstav

10.93 the nature of a h. सूकरता Mn 3.190 relating to h.

सूकर mf(३)n Kir, Car, BhP 'resembling the nose of a

h.' कौलनासिका L the snout of a h. मोत्रम Rit, Hear

the state of a h. कौलता Śis' 14.86 सूकरता Mn 3.

190 a tame h. विट्चरः L, विड्वराहः BhP दुर्वराहः SBr 12,

ĀsvSr 9.10.15, Sch (noted for its fecundity) विष्कः L a

village h. विट्चरः L, विड्वराहः BhP दुष्टः L a wild h.

वनवराहः MW किशोर्णी L 'dear to h.' क्रौडिष्ठा L 'liked

by h. 'सूकरणः L.

hogweed n 1 II शोधजिह्वः MW.

a kind of red flowering hogweed शोधजिह्वः L the white

flowered h. सायिबारिका L.

Hoiija viridifolia n 1 II महोत्पन्नामधरा Bhpr.

20150

'hog-vehicled'

1 II

पोत्रिरथा ,

hoisted adj 1 II उद्घाटित.

having flags hoisted (in it, xx said of a town) समुत्थित-

एवमेव

R with h. banners पताकाच्छायावत्

MBh.

hoisting n 1 II उद्घाटनम् L.

the act of hoisting उन्नयः L h. (of a flag) समुत्थानम्

(1fc f-आ) Tīkhyād.

20152

Holcus sorghum n 1 II ति निका

Npr देवधान्यम्

वीरवृक्षः L.

hold n 1 II धर्मन् n RV, VS.

yielding any hold ग्रभणवत् mfn RV 1.127.5.

hold vb I प्रगृह्, प्रगृह्णाति, ^{प्रगृह्णीते} AV, etc — निगृह्,

निगृह्णाति, ^{निगृह्णीते} Mn, MBh, etc — आलम्ब, आलम्बते

R, Ragh, etc — यम cl 1 यच्छति (ved also यच्छते

and ved op. यमति, यमते) RV, Br, ChUp — आधा, आधत्ते

— आध् P R, Kathās.

II अह् RV, etc — दा cl 3 दत्ते RV, AV, VS —

धा, A RV, AV, Kāv, BhP, etc — धृ cl 1 धरति, धरते

(Dhātup 22.) more commonly धृ caus धारयति, धारयते

RV, etc — निम्यश्, निम्यश्चति RV 7.20.4, 8.50.5 —

विधृ, विधरति, विधरते BhP — स्था caus स्थापयति,

रथापयते

SBr, etc.

III दध् cl 1 दधते Dhātup 2.7 धि cl 6

धियति (Dhātup 28.113) धी cl 4 धीयते मञ्च ~~मञ्च~~

cl 1 मञ्चते मल् cl 1. 10 मलते, मलयति Dhātup

14.22, 35.84, VoP मल् cl 1 मलते Dhātup 14.23 वेण्

Dhātup 21.13 वी (or वी) cl 9 वीनाति, विनाति

Dhātup स्कुम्भ cl 5. 9 स्कुम्भोति, स्कुम्भनाति.

anything to hold fluids (applied to clouds) फलिगःRV (~~to~~ applied to water-receptacles in mountains) फलिगः

RV to h. above उन्निधा, उन्निधते BhP to h. a consul-

tation मन्त्रम् विधा to h. a council सम्मन्त्र, सम्मन्त्रयति

R to h. against अभिसंयम् Gobh — to h. against प्रतिष्ठा

caus प्रतिष्ठापयति R.

to h. apart I विग्रह, विग्रहणाति, विग्रहणीते

(Ved also विग्रहणाति, विग्रहणीते) Śrs

II वियम्, वियच्छति RV — विपरम्भ, विपरम्भोति

RV, AV, Br ^{to hold} (as) उपधु caus उपधारयति MBh, R, Mn, BhP,

etc — (as an opinion) कश्चीकृ Sarvad — (as a

screen etc) over यम् cl 1 यच्छति (ved also यच्छते

and ved.ep. यमति, यमते) (dat) RV

← to h. a wrong notion मृषाय Nom मृषायते BhP.

to h. back 1 I उपरुध्, उपरुणाहि, उपरुन्हे, उपरुन्हीति

उपरुन्हीति

(also उपरोधाति R 7.74.7) MBh, Mn,

RV, etc — निरुध्, निरुणाहि, ^{निरुन्हे} RV, etc — प्ररुध्, प्ररुणाहि,

परुन्हे Br, MBh — निगृह्, निगृह्णाति, निगृह्णीते

RV, AV, SBr, etc — यम् cl 1 यच्छति (ved also ^{यच्छते} ~~यच्छति, यच्छते~~)

and ved. ep. यमति, यमते) RV, etc.

II उपाधा, उपादधाति, उपाधन्ते

TBr 2 — धृ cl 1 धरति, धरते

(Dhātup 22.3) more commonly धृ cans धारयति, धारयते

Br, MBh, Kāv, etc — नियम, नियच्छति — न्याकृ

(only Impv न्याकुरु) RV 10.2 19.2 — परास्तम्भ, परास्तम्भ्नाति.

'SBr — बन्ध cl 9 बध्नाति (rarely बध्नीते

cl 1 बन्धति, बन्धते MBh, cl 4 बधयति Hariv) Yājñ, MBh,

Kathās — संधृ, संधारयते, संधारयते MBh, R.

to h. back from निवृ caus निवारयते, निवारयते

(abl rarely acc) MBh, Kāv, etc to h. back (the breath)

निर्वृ caus निवारयति VPrāt, Sch to h. by निबन्ध,

निबन्धनीते
निबन्धति, निबन्धनीते, instr Kaus .

to h. down I निग्रह, निग्रह्णाति, निग्रह्णीते RV, TS;

KātyŚr — रं निगृह्, रं निगृह्णाति MBh, VarBrS.

II अभिन्युज AV 8.8.6, Kauṣ.

to h. downwards (the hand) निशम्, निशच्छते TS

to h. fast I संयम्, संयच्छति (rarely Ā)

RV, etc — निबन्ध, निबध्नाति MBh, Ragh.

to h. fast I निग्रह्, निग्रह्णाति, निग्रह्णीते

Mn, MBh, etc.

II धृ Intens दधति RV, दाधति — यु cl 2

(Dhātup 24.23) यौति (Ved also युते and cl 6 युवाते, युवते

accord to Dhātup 31.9 also cl 9 युनाति, युनीते

AV, TS, ŚBr — वेद्य caus वेद्यारयते rarely वेद्यारयते

Hariv — (with the hands) आक्रम PA MBh 1.5936, R .

to

to h. forth सम्प्रागृह्, सम्प्रागृह्णाति, सम्प्रागृहीते ŚBr.

to h. good I प्रवृत्, प्रवर्तते (ep. also प्रवर्तति)

MBh, Kav, etc — to h. good वृत् cl 1 वर्तते (rarely वर्तति)

Pat, Kās — सिध्य cl 4 (Dhātup 26.83) सिध्यति (ep. also

सिध्यते) Mn, Yājñ.

II प्रसृ, प्रसिसर्ति (only Ved) प्रसरति (sometimes

also प्रसरते) Sarvad.

to h. in I नियम, नियच्छते Mn, MBh, etc — रंगम, ,

संगच्छति (rarely Ā) RV, etc — आयम, आयच्छति

(ved) आयमति Mn, Yājñ, MBh, BhP, etc — रम caus

यमयते
यामयति, यमयति, — रम cl 1 यच्छति (Ved also

यच्छते and ep. ved यमति, यमते) RV, etc.

II भृ cl 1 (Dhātup 22.1) भरति, भरते, cl 3

(Dhātup 25.5) बिभर्ति, बिभृते, cl 2 भर्ति (loc) RV, etc —

संगृह्णाति, संगृह्णीते
संगृह् (रंगम), (Ved generally संगृह्णाति, संगृह्णीते)

to h. in a balance धृ (with or scil तुल्यता) MBh,

Kāv, etc to h. in (as horses) आजह RV 8.45.39,

AV to h. in the mind उपधृ caus उपध्यासति MBh

to h. (on) भृ cl (Dhātup 22.1) भरति, भरते cl 3 (~~Dhātup~~

Dhātup 25.5) विभर्ति, विभृते cl 2 भर्ति (loc) RV, etc लम्ब

cl 1 (Dhātup 10.15) लम्बते (m.c also लम्बति) (loc) MBh,

Kāv, etc to h. oneself यम् Ā to h. one's self by अवकम्ब,

अवकम्बते (generally acc, but also loc (MBh 1.8443) or instr

(Megh 108) to h. one's tongue मौनं with कृ, मौनं with विधा,

मौनं with समाचर to h. on the head शिरसा (instr)

with ग्रह, धा, व्यु, विवृ, भृ, ^{वह, क} to h. on to विक्रम, विक्रमति

(loc) Cat to h. opposite प्रतिष्ठा caus प्रतिष्ठापयति R

to h. out I संसह, संसहते MBh, R — संध्य, संधारयति,

संधारयते MārkP.

II उदाम, उद्यच्छति (if the result of the action returns

to agent, Pāṇ 1.3.75) उदाच्छते RV, AV, TS, MBh, BhP, R, etc —

प्रतिसमीक्ष, प्रतिसमीक्षते BhP.

to h. out against संवा, संवाते (acc) Pāṇcat to h.

out as a disguise अपदिश Ragh, etc to h. out the head

शिरः (acc) with Caus of वृत् with उपस्था to h. out

towards प्रागम्, प्रागच्छति, ^{प्रयच्छते} RV, AV to h. over नियम्,

नियच्छते AV ~~to~~ — अतिह

to h. together I संनियम्, संनियच्छति Mn, MBh, etc —

संगम्, संगच्छति (rarely Ā) RV, etc — संवृ, संधारयति,

संधारयते MBh, R, BhP.

II संगुज caus संगोजयति Maitr Up — संग्गा,

संतिष्ठते (ep. also संतिष्ठति) RV — संग्रह (संग्रभे)

संगृह्णाति, संगृहीते (Ved generally

संगृह्णाति, संगृहीते) RV, etc — संदा, संददाति, संदत्ते

AV — संदा, संददाति, संदत्ते RV, etc — समादा,

समाधत्ते

समादधाति, SBr, MBh, etc to h. towards in addition to

अनूपध्नु caus अनूपधारयति Laty to h. under उपगृह्णति,

उपगृह्णाति .

to h. up I समवष्टम्भ MBh यम् cl 1 यच्छति

(ved also यच्छते and ved ep यमाते, यमते) RV, Br, ChUp

संधारयते

संधत्, संधारयति, MBh, R, BhP , उपध्नु caus उपधारयति

MBh, Susr — समुद्ध, समुद्धरति, समुद्धरते MBh, Mricch.

II व्यवस्था caus व्यवस्थापयति MBh, Rājat.

to h. up anything (to prevent its falling down) अव—

लम्ब, अवलम्बते Sak, Ragh 7.9, etc to h. up by contact with

स्तम्भ, स्तम्भ cl 5.9 (~~MBh~~ Dhātup 31.7) स्तम्भोति, स्तम्भनाति

MBh, Hariv to h. up oneself शङ्ख Ā to h. up one's head

शेरः (acc) धृ, वह one who holds the stake of a game(?)

कृतवत् Nir 5.22 so as to h. good तन्त्रेण instr ind

Kātyśr 16.20 anything that holds ग्रहि m Grihyas 2.29 the

force which holds together and supports the universe (a term

applied to the supreme Being, accord. to some) राहिता MW

that which like a thread holds together everything सूत्रम्

(accord. to g अद्योत्तानिदे also सू-१३) BhP.

to be held back I यम् pass गम्यते RV, etc.

to be h. in II सेवा pass संधीयते (loc) RV 1.168.3.

to be h. together सम्पश्य RV — संधू pass संधीयते

MBh, R, etc .

to wish to hold fast यु desid युयूषति RV,

यियविषति Gr.

holder n I धारयितृ m MBh, R — धा m.

holding together सामित्री ĀpSr h. the Vedas

श्रुतिधारः W one who holds dominion क्षेत्रभूत mfn VS 27.7,

TS 2 (pl) TBr 2, SāṅkhSr, ĀpSr one who h. fast निग्रभीतृ

m AitBr one who h. in संगृहीतृ mfn MBh, R, etc one who

h. together संघट्ट m AthrvasUp what h. in नियन्तृ

m MBh, R, etc नियन्तृ m MBh, R, etc, whose root does

not hold fast अवलम्बतृ mfn.

holding adj I धारिन् Mn, MBh, Kāv, etc धर

f (आ) ifc MBh, etc धारयत् f (अन्ती) धार

f (ई) धारण f (ई) Tār, MBh, Suśr, Bhp

धारय Pan 3.1.138 धारणक धारि Sch

(only nom sg.), धृत

धारयाण धृक् (only ifc) धरुण f (ई)

RV, VS, AV धृत ग्राहिन् (ifc) R, Śak 2.6/7 (v. 1.)

Bhartr, Kathās ग्राहिन् Das 7.207 ग्राह f (ई)

ifc Yājñ 2.51, R 4.41.38 ग्राहण ifc Hariv 2734

ग्राह (ifc) Bhp 3.15.35 प्रग्राहवत् (ifc) MBh

ध f(आ) ifc धा धान संध W

रुध (ifc), रुध (ifc).

II श्रुमि AV 12.1.57 — धर्णस, धर्णसि

समन्वार ०६ AsvSr — हरण f (आ, ई) (only

ifc) AsvGr.

always h. out सदासह RV h. a thread सूत्रग्रह

Pān 3.2.9, Vārtt 2, Pat h. a thunderbolt वज्रधर

h. back रोधक Kāv ix — निवारिन् Hrog h. back

(also by magic) बन्धकरणम् Kathās h. down निग्राहण

Susr h. each other by the hand सैहत हस्त Gobh, Sch

h. fast (a yoke) अनपच्युत RV 10.93.12.

h. fast I वन्धन f (ई) MW .

II दुर्मोच हस्तग्राह SaK 7.176 — नीहु हस्त RV.
177

h. fast to उपपुच (with gen) RV 1.32.5 h. in

the hand अवहितपाणि Āpast h. much (said of a minister)

बहुग्राह Hit — (said of a water-jar) बहुग्राह

Hit h. Munja-grass in the hand मुञ्जधारिन् Hariv h.

office from previous generations मातृ f (आ) Mn, MBh,

etc h. one another by the hands प्रतिसंरब्ध (pl) MBh

h. out the head (for punishment) शिरौपस्थायिन् Nār

h. Soma सोमग्राहण f (ई) ĀpŚr, Sch — सोमधान

RV, AV

h. the (necessary) things in one's hand वस्तुपाणि

BhP

h. the universe and the deity to be different and

distinct

~~distinction~~मू भेददृष्टि MW, भेददर्शिन् A h. the Viṭa in themouth (so a form of mouth penance) वीटामुख

VP h. the

yoke (?) युगंधर f (आ) MBh h. together संधारण

Bh

h. treasure वसुधार

Hit

h. up the head उन्नत -

शिरस

h. water उदधि AV 1.3.6, VS — उदधान Kaus'

h. wealth

वसुधार

Hit

h. weapons

विद्युतायुध

MW

not h. (said of a leech and of tools) अग्राहिन् Susr.

holding (the act of) n
the act of h. I ए॒र॒ण॒म् SBr, Mn, Yājñ, MBh, etc

ए॒र॒ण॒म् MBh, R. —

holding n
h. I ए॒र॒ण॒म् f RV, etc — अ॒ध॒र॒ण॒म् — ग॒र॒ण॒म्

SBr 14, Mn 2.317, MBh, etc — प्र॒ग॒र॒ण॒ः ŚāṅkhŚr.

II दा॒दृ॒ण॒म् RV 1.130.4, 4.26.6. — (the act of) व॒र॒ण॒म्

the act of h. व॒र॒ण॒म् Kāv.

Kāv. — भ॒र॒ण॒म् n RV, AV, PañcavBr — म॒रि॒ f W — म॒रि॒

m W — व॒हृ (ifc) Pañ 3.2.64, 4.1.61. the act of h. the

plough ला॒डु॒ल॒ग॒ण॒म् W the act of h. together सं॒ध॒र॒ण॒म्

MBh, Kād the act of h. under उप॒ग॒र॒ण॒म् KātyŚr 1.10.

6 any instrument for h. यन्त्रम् RV, etc the ceremony

of h. the ends of a mantle (observed by a Sūdra female on

her marriage with a man of a higher caste) वेदनम् W

h. (as of an opinion) कक्षीकारः Sarvad h. back नियमः

Mn, MBh, etc सिन्धारणम् RPrāt, Susr, Car, Heat ^{bb} h. ~~the~~

h. by the hand हस्तधारणम् L हस्तवारणम् L h. fast

निग्रहः MBh, R, etc a h. forth अभिहितता (Sarvad), अभिहितत्वम्

L h. good प्रसरणम् TPrāt, Sch h. good (of a rule)

प्राप्ति f KātyŚr, Pāṇ, APrāt h. in सिन्धारणम् RPrāt, Susr,

Car, Heat h. in front प्रग्रहः (ifc f आ) MBh. ~~next together~~

h. together I संधति f Subh — सयमः Mn, MBh,

etc, सयमः Pāṇ 3.3.63.

II संकलनम् Kād, संकलेना — संग्रहः MBh, Kāv,

etc — संध्या Br, GrŚrS, MBh, etc.

h. water जलधरः MBh, R, etc — जलधारणम् Gal

— उदगाभः RV 9.97.15 a place for h. sacrificial fire

उपचार्यः Bhatt, L, उपचार्यकः .

the wish to hold II दिधीर्जा Bālar 1.48.

held adj 1 I धृत RV, etc — धारित TAr, MBh —

विधृत Bhartr — विधृत MBh, Kāv, etc — गृहीत Ch. p,

ĀsvGr, etc — रुद्ध Kāv, BhP — सरुद्ध Kathās — संयमित

Gīt — हित f (आ) MW.

1 II कक्षीकृत — कुण्ठित W — निषेवित Mn, MBh

Kāv, etc — प्रस्थापित Divyāv — समर्थित R, Vikr —

हस्तवर्तिन W — हस्तस्थित MW.

not h. 1 I अधृत

1 II अधीयमाण (pr pass p √ धृ).

being h. अधीयमाण — धार्यमाण the end of

the cheek h. in the hand करन्वस्तकपोलान्तम् and firm-

ly h. together संयुत AV h. asunder (heaven and

earth) विष्कभित RV .

h. back १ I निरुद्ध RV, etc — निगृहीत MBh, etc

— नियत RV.

१ II निवृत RV — प्रतिहृत SBh — वृत RV

— व्राण RV .

h. down निगृहीत MBh, etc.

h. fast १ I संनिरुद्ध MBh, Hariv, etc — निरुद्ध RV, etc

— कररुद्ध — संयत — सुगृहीत Sís.

h. forth १ I प्रसारित Mn, MBh, Kāv, etc — प्रगृहीत

R, Hariv, etc.

1 II अभिहित MBh, Mn, etc — प्रत्याकलित

Das' — यत RV, etc.

h. from below उपगृहीत ĀsvGr 4.7.10.

h. in १ I नियत RV — संघत — संयन्त्रित ŚaK

— यत RV, etc.

१ II संगृहीत MBh.

h. on every side व्यापक AitBr.

h. out १ I प्रसृत TBr, Bharty, Kathās — प्रगृहीत R,

Hariv, etc.

RV II उद्यत RV, AV, MBh, R, BhP, etc.

h. tight कररुद्ध.

h. together RV I संयत .

संगृहीत
RV II संगृहीत BhP, संगृहीत RV — संतत

SBr, etc — समाहित SBr, MBh, etc.

h. together by feet पादबद्ध Madhus h. up उद्यत

MBh, R, BhP, Ragh, Kathās, etc — उद्गूण Venīs, Pāncat, etc

one who was h. धृतवत् Git, Hit one who has h. out (in

fight) संस्थित MarkP what is h. together साधृतम् W

to be h. I धारणीय L — धारयितव्य Var,

Prab — धर्तव्य — धारणीय — संधार्य Mn

3.79 — ग्राह्य RV 10.109.3, Mn, Yājñ, MBh, etc — धेय.

to be h. back निगृह्य & — संधार्य Hariv (v.1.

संधार्य q.v.) difficult to be h. back दुर्निश्चिन्तु

RV improper to be h. अधार्य unfit to be h. अधार्य

holding together and holding upwards उपोद्गृह्य ind p

Gobh 2.2.16.

having h. धृत्वा ind having h. back निगृह्य ind p

R, etc having h. under उपगृह्य ind p having h. up

54 वा 54 ind p R. ind ind Kāth.

holding आवाश ind p R — आवाश

ind Kāth.

hole n I छिन्म VS, TS 1.6, KātyŚr, Lāṭy, Kauś, Mn, etc

त्रेयः VarBrS — त्रिन्म (ifc f) RV, etc

विवरः, विवरम् RV, etc — रन्ध्रम् rarely रन्ध्रम् RV, etc

— श्वभ्रः, श्वभ्रम् RV, etc.

II अगाधः L — अन्तरम् — अवरः VS, SV, etc

— अवटु n L — अवधि m L — आर्तदः Comm on TS

— इरिणम् AV, TS, ŚBr, KātyŚr, इरणम् — इत्वातम् — कूपः

L — कर्तः RV, AV 4.12.7, AitBr, etc — कारः RV 1.106.6, AV 12.

4.3, MaitrS 3.12.12, ĀpŚr 17.2 — कान्तारः, कान्तारम् L —

— कूपः RV 1.105.17, AV, ŚBr

etc कृपकः (gāṇa चैश्वर्ये) L — गतः SBr 14, SāṅkhBr,

ĀsvGr, SāṅkhGr, Kauś, MBh, etc. कर्तः — गतिम् MBh 7.4953

कर्मम् — गति Pāṇcat 1.2.6. $\frac{34}{35}$ — तन्मन् n MānGr,

कर्मन् — कर्मन् SBr 3.2.1.2, Sāy — तर्कन् & n AV

14.1.40, Kauś 50 and 76, KātyŚr 6.1.30, 7.3.20 — दारः

TāṇḍyaBr 15.3.7, दारी Suśr — वृकम् L — निवृद्धः

KātyŚr — निर्वर्गधनम् Naish — नेमः — बन्धूरः L

— बिल्कम् L — भूकः, भूकम् (Un 3.41, Sch) L —

भूतेकोवः L — भूदरः Un ~~4.5~~ 5.41 — वृकम् L

— शकम् (only L) — शकम् — शकः L —

नपा L — तनः RV — तिमम् L, तिमम् — तिमः, तिमः

ॐ L — शतपर्वन् n L — शुषि f L — सङ्गु (?)

m W — सुषिरम् Kām, MārK P .

(an animal) that has quitted its h. हिरु mfn R any h.

ॐ Kathās.

being in a h. II अवस्था mfn VS 16.38 — तस्थ mfn

VS 16.37 and 44 — वृष्य mf (अ) n (gana गवादि) VS,

TS, TBr, SBr, KātyŚr — गर्तु mfn MaitrS 3.9.4 (Nir 3.5).

belonging ?

being to a h. बिल mf (ई) n (fr. बिल = बिल) MW

(Cf बिल) a deep h. महाबिलम् MBh digging a h. in the

ground गुप्ति f L, Sch the entrance of a h. स्वभ्रामुखम्

MBh falling into a h. कर्तपयम्, कर्तपस्कन्दः

TāndyaBr fine h. in the strainer used for the Soma juice

अज्वम् RV (a sacrifice) for which the h. in the ground

for constructing the Uttaravedi is excavated नीलाकवत्

mfn ĀsvSr 1.1.6 having a h. कृतादिद् mfn ShP 3.11.9 (a

post) having a h. (into which it is entered) गर्तन्वत्

mfn ŚBr 5.2.1.7 having no h. (as a sheath) विवित् mfn

Kaus a h. bored into the septum of the nose(of cattle for

draught) नेस्तकः MBh 12.9377 a h. bored through the

of the nose नेस्ता L

a h. cut in the ~~wall~~ wall सुरङ्गा

MBh, Mudr, सुरङ्गा a h. dug for water in the dry bed of a rivulet

कूपकः L a h. dug under a funeral pipe कूपकः L a h.

(esp. of a snake) शुषिरविवरः Kāv a h. filled with stakes

कुक्कुम्भ L a h. for sacrificial fire कुक्कुम्भ L a h. for

the post शूणागतिः L a h. for the Śāmyā शम्यागतिः ,

शम्यागतिम् ŚāṅkhŚr a h. for water in the bed of a dry

river विदारक mfn L 'h.-goer' a snake विलंगमः MW h.

in a pitcher धारा L a h. in a tooth अवटः VarBrS a h.

in a wall संधिरन्धका L a h. in a wall of a peculiar shape

made by thieves ~~गोपुरः~~ गोपुरः
L.

a h. in the earth I महीरन्ध्रम् MarkP.

II पृथ्वीरवातम् MW — भूमिगर्तः Kathās, भूमिगुहा I

a h. in the earth covered over with skins भूमिदुन्दुभि

m TS, Br, etc.

a h. in the ground I भूखभ्रम् L.

II अवर्ति m L, अवटु m f L — अवघातः L,

अवघटः — गुप्ति f L — दरी MBh, R, Hariv, Kum, etc —

शुणः L.

a h. in the ground for constructing the Uttara-vedi पाश्चात्तः

पाश्चात्तः

TS 6 f, TBr 1, SBr 3, KātyŚr, ĀsvŚr, Lāty

a h. in the ground for receiving the sacrificial fire

यज्ञकुण्डम् L a h. in the ground for sacred fire for obla-

tions होमकुण्डम् L, अग्निकुण्डम् the h. in the nave of a

wheel through which the axis runs रवम् RV, SBr 14 a h. in

the wall रवात्रम् ~~RV~~ CampaK — कुड्याच्छेदम् L a h. in

the wall of a house वानः वानम् (?) L a h. in timber

धृष्टिनेत्रम् Vastuv the h. made by an arrow रवम्

Mn 9.43 a h. (made by a thief in a wall) resembling a pond

वापीविस्तीर्णम्

~~वापीविस्तीर्णम्~~ / Mricch 'h. made by nature' ^{११} देवकृतमिह दम्

Susr a h. made in a wall संधिना (only L) a h. made

in the ground for cooking दुडकः W a h. made in the ground

for receiving the sacred fire for an oblation हवित्री L a

h. made in the ground for the sacrificial fire which is to re-

ceive a ~~xxx~~ burnt-oblation हवनी L a h. made underground

सुरुङ्गा MBh, Mudr, सुरुङ्गा a h. made underground मर्कट

(only L) a h. made underground for house-breaking सुरुङ्गा

Mudr, Kathās, Divyā-v a h. made underground for military pur-

poses सुरुङ्गा Mudr, Kathās, Divyāv h.-maker बिलकारिन्

m L दरकरः Gal the h. of an animal आरकरः

(Pan 3.3.125 Comm) RV 10.94.5, AV 2.36.4 a h. of a parti-

cular form made through a wall by a house-breaker श्रीवत्सः L

a h. of a particular shape in the frame of a bedstead निष्कुरम्

VarBrS (v.l. निष्कुर) the h. of a porcupine स्वाविर्दुर्तः

the h. of a porcupine (which generally has two or more entra-

nces) स्वाविच्छरण MW the h. of a snake सर्पविवरः,

सर्पविवरम् nit a h. on both sides of a chariot into

which the poles are fixed कर्णातिर्दः Ap'Sr, Comm on TS a h.

(over which the Soma is ground, so called from its increasing

the sound of the grindstones) उपरवः TS, SBr, KātyŚr h.-

thief संधिचौरः L, संधिचौरः A, संधिच्छेदकः, संधितस्करः,

संधिकारकः L the h. to which the mouth is applied in playing

a flute फुत्काररन्ध्रम् Saṃgīta h.-water गतीदकम्

ĀsvGr 4.2(v.1.) in whose nave the h. is smeared आवतरव a

mf n Tār a kind of h. in the ground (placed near the track

of wild animals, for a hunter to conceal himself, in, Mall on

Sis 2.80) उपशयः a little h. अवलम् AV 2.3.1 living in a

h. वेळ mf (ई) n MW to make holes through अवतृद्, अव-

तृपाति Kāth a minor h. उपरन्ध्रम् mountain-h. शेकरन्ध्रम्

^{९९} शूलरन्ध्रम् Ragh the mouth of a h. स्वभ्रमुखम् MBh N. of

a h. of a particular form in timber सूकरनयनम्, सूकरकम्

VarBrS not buried in a h. अगतीमित् mfn SBr a parti-

cular h. in wood कैलाक्षम् VarBrS 79.32f, कैलाख्यम्

Vastuv 10.93 a place like a h. ^{९९} वैलस्थानम् RV rela

ting to a h. ^{९९} वैल mf (३) n MW a round h. in the ground

(for receiving and preserving water) कुण्डम् MBh, R, etc, कुण्डः

L a serpent's h. मासिकः L situated in a h. ^{९९} वैलस्थानक

mfn RV a small h. in the ground for a fire (over which to

prepare food or medicine) गजपुटः Bhpr a snake's h. सर्पकौटम्

Pāncat

an animal living in holes^{११} बिलःan animal that lives in h. बिलवासः Susr, बिलवासिन्^{११} बिलौकसmf n MBh, ^{११} बिलवासिन् mf n Mn, MBh, ^{११} बिलवासिन् mf n Lबिलवासिन् m MBh, बिलवासिन् mf n L any animal that lives iin h. बिलशायिन् m Susr containing h. छिद्र mf (आ) nKatySr 15ff, R 1.73.20, Susr 5.1.43 derived from animals liv-ing in h. ^{११} बिल mf (इ) n (also ^{११} बिल) MBh digging h.in a wall खात्रखननम् HParis 2.376 free from h. निर्दण्डmf (आ) n Kām & विदर mf (आ) n Kām full of h.

अवभवत् mf n Susr, MBh, अवभित mf n g तारकादि

having a hundred h. शतचिद् mf (आ) n Nyāyam, Sch

शततृण mf (आ) n Br, Kaus.

having holes II अवतृण mfn — उत्खातिन् Śak 10.6

सरन्ध्र mfn Ragh — कुहरिन् mfn Cand — (a tooth)

चिद्भिन् mfn Susr 2.16.27 . ~~having many~~

having many h. अनेकरन्ध्र mfn having nine h. नवतद्भि

mfn KatySr having no h. निश्चिद् mfn Var, Kav, Pur

सीरन्ध्र mf (आ) n Kum, Uttarar, Sāh having seven h. सप्त-

चिद् mf (आ) n Kaus having small eyes i.e. holes (as a

net) शुक्रक्ष mfn MBh 5.1160 and 4340 (v.1. शुक्रक्ष) living

in h. बिलवास mfn, बिलशायेन् mfn Susr बैल mf (ई)n

(also बैल) Car making h. (in a wall etc) संविच्छेदः

A a place full of h. द्युन्धुकम् VarBrS 79.32.37 a point-

ed instrument for boring h. in jewels निचः L relating to

animals living in h. बैल mf (ई) n (also बैल) MBh

without h.(?) अनागते mfn BaudhP to regard as a hole श्वभीय

Nom श्वभीयते Varyogay.

holeless adj II अनवतृण्ण SBr.

the frolics practised at the Holi festival I होलीखेलनम्.

MW.

the H. festival I होलिका W.

II होला MW.

a Rakshasi worshipped at the H. festival होलिका the ver

nal festival commonly called H. फाल्गुनसप्तमी W.

holiday n I पर्विणी Rājat — अनन्धमायदिवसः —

अपाठः Divyāṇ.

II उद्भवः L — पर्वन् n W.

proclamation of a happy h. सुखपुण्याह घोषः MW.

* holier I पुण्यतर mfn Ragh.

to make h. पुण्यतरीक Ragh.

holiness n I पुण्यता MBh, पुण्यत्वम् Kum — विशुद्धि

f Mn, MBh, etc — शुद्धि f TBr, etc.

II प्रयतता, प्रयतत्वम् MBh.

abounding in h. पुण्यभरित mfn 'Satr desirous of h.

कृद्वचनकाम mfn Mn 2.37 devoid of h. शतपुण्य mfn W

perfect h. पुण्यपुण्यता Rajat.

hollo ! n I $\frac{0}{2} \frac{1}{2}$ ind MBh, Kāv, etc.

^{adj}
hollow I सुषिर ~~mf~~ (आ) n RV, etc श्वभ्रवत ~~mf~~ Susr,

MBh शून्य ~~mf~~ (आ) n Br, etc.

II काण्डिन ~~mf~~ AV8.7.4, TBr 2 तरल ~~mf~~ (आ) n

L न्यञ्चन ~~mf~~ (ई) n RV, AV मन्थर ~~mf~~ (आ) n ,

W मन्द ~~mf~~ (आ) Br, etc रिक्त ~~mf~~ Cat सुषिर - -

वत ~~mf~~ ĀpSr, Sch सुषिरविवरिन ~~mf~~ n Hparis.

not h. I असुषिर ~~mf~~ ĀpSr the being h. सुषिरता

Rājat, सुषिरलम् ŚamK having a h. centre शून्यमध्यः

L h. (as the cheeks) परिशुक्ल ~~mf~~ MBh, Kāv, Var, Susr h.

bamboo रन्ध्रवंशः L a h. bone वंशः BhP, Sch a h. bone

in the upper part (of the thigh) पूर्वनदकम् KātyŚr h.

by nature देवशवात् ~~mfn~~ h. in the interior अन्तःसुषिरिन्

~~mfn~~ HParis a h. reed शून्या L h. sound गम्भीरनादः

W h. (sound) जजरि ~~mfn~~ VarBrS, VarYogay 8.12, Kāda, Kathās

25.66 a h. space पुरः, पुरम् Mn, MBh, etc, पुरी Śantis

the h. space between heaven and earth स्वर्गरीदकुहरः,

सुवर्गरीदकुहरः

Bālar 1.49 the h. trunk of a tree द्विजाकयः L a h.

vessel विलोत n Hir (Sch) internally h. विद्वान्तरः

L the not being h. असुषिरत्वम् MaitrS.

hollow n I सुणिरम् Kam, MarkP रणम् RV

विवरः, विवरम् RV, etc.

II इरिणम् AV, TS, SBr, Katy Sr, इरण् रुदरम्

— कुहरम् Bhartr, Hit, Prab, etc — कूपः RVL.105.17, AV,

SBr, etc, कूपकः (gana प्रेक्षादि) L — केवरः RV 6.54.7 —

क्रौडः Balar 6.65, Hit, क्रौडम् (in later language) L —

मतिः SBr 14, SaṅkhBr, ĀsvGr, SaṅkhGr, Kaus, MBh, etc, कतिः

— भूश्वभ्रम् L — मर्करा (only L) — वपा L.

having water in its h. पुटादकम् L the h. above the hip

कटः a h. at the root of an elephant's tusks स्थूलोद्ययः

the h. below the loins कूपकः L the h. in the fang of a

snake शृङ्गि f W the h. in the nape of the neck ग्रीवबिलम्

L the h. of a bamboo cane वैशखविलम् the h. of a bone

नडकम् KātyŚr the h. of a cooking vessel रशालीबिलम्,

Pāṇ 5.1.70 the h. (of a dish) बिलम् (ifc f आ) AV, VS

ŚBr, ŚrS the h. of a horn विषाणकोषः MW the h. of a

tooth रशालम् Yājñ . ~~the h. of a~~

the h. of a tree I (कोटरः L), कोटरम् (Pāṇ 6.

3.117, 8.4.4, gana अश्मादि) MBh, Śak, Mālav, etc — तरुकोटरम्

II काष्ठविवरम् Comm on Sak — स्वगस्थानम् L

— निर्गूढः L — निष्कुरः — निष्कुरः L — प्रान्तरम्

L — वृक्षभवनम् L.

the h. of the ear वृजभः L the h. of the hand पाणिपुरः

पाणिपुरकः, पाणिपुरम्, पाणिपुरकम् Kav the h. of the hands

पुरितम् L, हस्तपुरः the h. of the heart हृदयाकाशः

IndSt the h. of the knee मन्दिरः L the h. of the mouth

काकुद, काकुत f RV 1.8.7, 6.41.2f, 8.69.12, (Naigh 1.11, Nir

5.26), काकुदम् L — आस्यगर्तः Malatim the h. of

the top of an elephant's head between the frontal globes

कुम्भसन्धि L.

hollowed (as the hands) ^{adj} II रिक्त ~~mfn~~ Cat.

the hand h. to hold water ^{पुच्छकम्} पुच्छकं, Balar, Naish (v-1.

पुच्छक 22.41) Viddh 1.15, Kuval 462 and Pañcad (पुच्छक) etc

the h. hands joined and filled with water (offered to the

dead) तौयान्तलि m Mudr 4.4/5 h. out संतृप्ता ~~mfn~~ SBr

the palm of the h. hand ^{प्रसृति} संतृप्ता f Kaus' the two h. hands

put together ^{पुटाञ्जलि} m Hcat.

hollowing (of the nose) II अवभृङ्गः ^{Susr.}

h. out उत्प्लवतम् .

hollow-necked I पुटगीवः L.

hollowness n I सुषिरता

Rājat, सुषिरत्वम् SamK

सुषिरम्

Vāgbh.

II शून्यम् .

~~xxxxxxx~~

to hollow out II संतृद, संतृणति, संतृणते संतृन्ते

संतृन्ते.

hollow-toned II गभीर mf (अर) n RV 5.85.1, Ritus.

holy adj I पुण्य f (आ) RV, etc पावन f (ई)

Mn, MBh, etc पवित्र f (आ) Mn, MBh, etc शुचि RV, etc

सिद्ध W.

II आध्यात्मिक f (आ and ई) अतावन

f (अरी) RV, AV, TS, VS धर्मनिबन्धिन् W पारगत

W ब्रह्मवर्चासेन् VS, AS, Br, MBh, ब्रह्मवर्चाखिन् ASvGr, Mn,

MBh, etc वेद्या RV 9.33.5 (Sāy = ब्राह्मणप्रेरित) ब्राह्मि

VS भावितात्मन् MBh, Kav, etc मङ्गल्य f (आ) Uttara

महाभाग f (आ) W यजत f (आ) RV शशिय

f (आ) RV, AV, TS, Hariv शुन्धावत् MW श्री

सम्यग्गत Divyâv.

any h. person क्षेत्रम् Divyâv any h. personage (esp.

one who has attained to one of the states of beatitude) सिद्धः

MBh, Kāv, etc the boundary of the a h. place क्षेत्रसीमा

W familiar with the h. texts निगमज्ञ Var having a h.

name पुण्यनामन् Baudh h. (applied to gods, demigods, and

saints as a term of address) भगवत् (with Śaktas) 'the

h. circle' देवचक्रम् RTL 196 h. Darbha grass पवित्रदर्भः

R ~~the~~ the h. festival मदनोत्सवः L the h. fig tree

the h. land पुण्यभू, पुण्यभूमि f L — ब्रह्मावर्तः Mn 2.17.

19, AvPariś, etc (IW 209).

a h. man I साधु Kalid .

II दूयतिगः W — भावाटः (only L) —

समाहितः MW — सम्प्रक्षालः R.

a h. person प्रशतः W a h. place पुण्यक्षेत्रम् VarBrS,

Sch — रशानम् (स्थानः Siddh) MW h. practice (as fast-

ing, continance etc.) त्रुतम् (ifc f आ) RV, etc h. (said

also of gods e.g. of Vishnu, Kārttikeya) कृदाक्ष ~~mfn~~ MBh,

कृदाक्षानि ~~mfn~~ Bhartr, L a h. teacher बुधानः L

the h. text अभिम् Nir, RPrat, Mn h. (with Buddhists often

prefixed to the titles of their sacred writings) भगवत्

a h. word वाचा MW a h. work करुणम् RV1.100.7, AV 12.3.

47, TS 1 impression of the feet of a h. person पादुका

MWB 508 more h. भगवत्तर GrS most h. भगवत्तम

GrS पवितातिपवित्र ~~Baudh~~ Baudh named 'h. and

great lord' पुण्यमहेशास्त्र Divyav N. of the . fig. tree

(Ficus religiosa) ——— L not familiar with h. texts

निर्मन्त्र MBh 12.1339 (Mn 2.158) of h. origin पुण्य—

जन्मान् MaitrS preceded by the h. ब्रह्मपुराणव SBr

sprung from that which is h. (said of Kārttikeya) कर्त्तिकेय

~~mbh~~ MBh (a ceremony) unaccompanied by h. texts निर्मन्त्र

MBh very h. महायुग्य f (आ) MBh,R,etc whose obser-

vances are h. (said of gods) शुचिव्रत f (आ) RV, TBr.

'holy-tree' I रुचिद्रुमः L.

holy water III प्रणीताः (scil आपस) f pl SBr,

SrS — कृत्वाभस n L.

h. water by which it is customary to administer oaths

वाङ्मालम् W the vessel for the h. water प्रणीतापर

m SankhGr the vessel in which the h. water is fetched

प्रणीताप्रणयनम् SBr, GrSrs.

'holy-well' I धर्मकुपः SkandaP.

the Homa which begins and concludes the rites to be per-

formed with the caul or omentum परिबन्धः $\bar{A}p\bar{S}r$, etc.

$\bar{A}p\bar{S}r$, etc.

सम्माननम्

homage n I सम्मानः, MBh, Kāv, etc — सम्माननम्,

सम्मानना Nir, Pāṇ, MBh, etc — सपथी (also सपथीः)

MBh, Kāv, etc — नमोवाकः PV, AV, etc.

II आराधनम् MBh, i, Kathās, Kum, etc — उपसेवा

MBh, Mn — उपासनम्, उपासना Sarvad, Vedāntas, etc — उपासा

MundUp, Bādar, Kathās, etc — नम = नमस् in नमस्कृति f

RV 1.189.1, etc — नमस्कारः AV, Br, etc — नमस्कृति

(Kād), नमस्कृत्या (MBh) f — परिग्रहः MBh, Kāv, etc —

परिवारः Hariv — परिवारः MBh — परीष्टि f L

— प्रतिपत्ति f MBh, Kāv, etc — प्रतिमानना Śis —

भक्ति f ŚvetUp, Bhag, Kāv, Pu, etc — मननम् Say on RV 1.165

4 — विदथः — समुपचारः Pañcar — सम्मति f R, Kir —

सेवा Mn, MBh, etc .

the act of doing h. उपसेवनम् attended with h. मनन-

युक्त, मननवत् mfn Say containing h. (as a hymn)

मननीय mfn (Prob) Nir 10.5.

to do h. 1 I सपर्यां कृ, सपर्यां दा, सपर्यां विदत्, सपर्यां

प्रतिविधा, सपर्यां with caus of रच,

सपर्यां with caus of वृत् — आनम् P A BhP, SBr, etc

122

1 II अनुव्रज — आशज्, आयजति, आयजते

RV, VS — उपकृ (by Pāṇ 1.3.32) उपकुरुते (acc) SBr,

Rājāt, etc — उपसेव्, उपसेवते MBh, Mn, Kathās, etc —

उपास्, उपास्ते RV, VS, AV, SBr, MBh, etc — नमस्कृ

— वन्दे cl 1 (Dhātup 2.10) वन्दते (ep. also वन्दति) RV,

etc — सप् caus सापराति RV 7.43.4.

doing h. II आराधय mfn (gaṇa ब्राह्मणादि Pāṇ 5.1.

124) — आराधयितु mfn Śak 125.6 — आर्च,

अर्चयितु

(mfn — उपराधय mfn gaṇa ब्राह्मणादि Pāṇ 5.1.124 —

— उपसेवक mfn ifc — उपसेविन् mfn ifc Mn, R, Kathās

— नमस्यु mfn RV — प्रतिपूजनम् R, प्रतिपूजा (with

gen. or loc) MBh — वन्द्य mfn Un 2.13, Sch.

dutiful h. to शुश्रूषाम् (gen., dat, loc, or comp)

MBh, R, etc doing h. संसेवनम् MarkP doing h. to the Yoga

योगधामिन् mfn MBh, Hariv, etc h. (an exclamation)

शैवम् W h. paid to deities and to superiors

अर्चनम् MBh, etc h. (rendered / to great men महत्सेवा

MW h. to be offered to men नृयज्ञः Mn, MarkP h. to supe-

riors पूजा GrS, Mn, MBh, etc h. to the gods देवताश्रवणम्

Sinhās offering no h. (e.g. to the gods) निर्नमस्कार

mf (आ) n MBh,R,etc one of the 16 acts of h. in the Pān-

cayatana caremony धूपः RTL 415 one to whom h. is paid

कृतानति mfn Rājat 5.125 one to whom h. is to be paid

आहूय mfn one who does h. विधि m AitBr

उपासितृ mfn R,Car a particular act of h. to the sun

अर्घ्यदानम् RTL 407.

paying h. I कृतानति mfn.

II आराध्यः — नमस्य mfn RV,etc.

to receive h. सप् caus राजयति to render h. (?)

सप caus सापयति Buddh to return h. (?) विच्छद

caus विच्छन्दयति Buddh ~~showing~~ showing h. पूजाविधि, पूजासत्कारः

m L, पूजासत्कारः Ratnāv — (to) पूजाकरः mfn (comp)

Pānc sixteen acts of h. षोडशोपचारः m pl see RTL 414.

415 to pay h. नमस्य Nom नमस्यति (ep. also नमस्यते

) RV, etc.

home n 1 I गृहः RV, AV, etc — औकस् n RV, AV, MBh, BhP,

etc — सदनम् RV, etc — आयतनम् TS, SBr, ChUp, AitBr

Mn, Yājñ, Kum, etc — अस्तम् ind RV, etc (v. 1.) ^{अस्ता} ind SV अस्तम्

RV, AV, SBr — ^{भवनम्} ~~अस्तम्~~ (भवनः g अर्थ-यदि) Mn, MBh, etc.

1 II अस्तकम् AV 2.26.5 — अस्तताति f RV 5.7.6

— कुलाराम AV, TS, SBr, कुलायः (in later language)

Pāncat, etc — जनित्रम् RV, AV, VS, TBr 2, MBh 5.2580, Hariv,

14730 — जन्मन् n RV 2.9.3, 8.69.3, 10.5.7, AV, VS — दमः,

दमम् RV, AV 7, VS 8.24 — दुरोणम्, दुर्योणिम् RV — धार f RV

— नाभि f — निवेशनम् (ifc f आ) RV, etc —

पदम् (rarely पदः) RV, etc — पुनः ind RV, etc — योनि

m f (in RV only) m f sometimes योनी) RV, AV, SBr — शरणम्

(ifc f आ) RV, etc — संश्रयः (ifc f आ) MBh, Kāv, etc —

सव्यस्थम् RV, AV, VS — समाश्रयः (ifc f आ) R, Pāncat

Kathas — सहजदेशः — सादनम् MBh, R, BhP, सदनम्

— स्वधा RV, AV, VS, TBr — स्वसरम् RV, SBr.

no h. 1 I अनिलयनम् TUp.

at h. 1 I अस्तम् ind RV, etc (v. l.) अस्ता ind SV.

1 II शालम् ind SBr — अस्तमी^{११}, loc ind RV 1.129.9.

belonging to a h. औक्थ mfn RV 9.86.45 — व्योक्थ

mfn V, AitBr, शौक् mfn (prob) Kas on Pan 7.3.64 to come h.

आत्रज, आत्रजति R, BhP, Susr, MBh, etc far from h.

दूरगृह mfn R fond of h. प्रियधाम mfn RV 1.140.1 —

दुरीणयु mfn RV 8.49.19 going to one's eternal h. अस्तकः

L ground at h. आमपितृ mfn KātyŚr having a h. आशतनवत्

mfn TS having no fixed h. विपुर् mfn having no h. अवास्तु

mfn AV 12.5.54 45 having no h. of one's own अस्ववेश

mfn RV 7.37.7 having one's h. in Brahmā ब्रह्मयानि

mfn ŚāṅkhGr ~~h.~~ h. in Brahmā ब्रह्मयानि f Tār Y

ब्रह्मावासः theh. of all सर्वधामन n Pañcar h. of Brahma

ब्रह्मावासः the h. of Laxmī इन्दिरामन्दिरः the h. of the

immortals अमृतयोनि f SBr a h.-slave कुटुम्बिकः L

'h.-touching' सादनस्पृश mfn RV not going to one's own h.

अस्वग mfn AV 12.5.45 not quitting his h. अनौकहः

Ragh, etc sacrificed at h. अभैष्ट mfn VS to send h. अनु-

प्रविश (caus अनुप्रवेशयति) Divyāv staying at h. रशानरथ

mfn L woven at h. अभौत mfn AV, Kaus the two homes रवधौ

f du Naigh 3.30.

2 I स्वविषयः MBh, R, Pañcat, etc.

one's h. स्वभू f Rājāt, स्वभूमि f Hit.

one's own h. 2 I स्वदेशः Mn, Kathās, Rājāt, etc — आत्मीय

देशः .

2 II स्वस्थानम् KātyŚr, Gobh, MBh, etc.

home-bred II वास्तुज mfn MBh.

homeless adj I निराश्रय MW.

II अदेशिक MBh — अस्त्वग AV 9.2.3, 12.5.45.

to become h. विपुरीभू, विपुरीभवति Vāyup.

homelessness n II अस्वगता

AV 9.2.3, 12.5.40

निपुरीभावः.

homely adj II दम्भ्य RV.

h. speech ग्रास्यम् W.

home-sick II स्वेदशस्मारिन् mfn Rājat ____ (yearning

for one's own country) स्वेदशस्मारिन् mfn Rājat.

to be h.-sick वेन् cl 1 वेनाते TBr.

homestead I वास्तु n (m only in BhP) RV, etc वासभूमि

Hit.

II पस्त्या RV प्रतिष्ठा (^{५ आ} ifc) AV, etc टाट

f (m only L) RV.

the having a fixed h. शाकीनलम् Baudh keeping the

h. (when quieted by its owner) वास्तुप mfn VS the tute-

lary deity of a h. वास्तुप mfn Vāstuv.

homogeneous adj I समजातीय Yājñ, Hariv, etc — समजाति

MW, समजातीय MBh.

II एकात्म्य BhP — युज्य RV — सलक्षण

Dasar, Kavyâd, सलक्ष्मन् ~~RV~~ RV, VS, TS — सहचरित

Pat, Sâh, TPrât, Sch.

to become h. with a following ~~h~~ letter परसवर्णभू

Pat h. (as a letter) समान f (ई, आ) Vop h. (as a

sand) समान f (ई, आ) Vop h. with सम f (आ)

(instr or gen, rarely abl) RV, etc h. सवर्ण f (आ)

(comp) Prât, Pan h. with a following letter परसवर्ण

Pāṇ, परसस्थान Prāt not h. (as sounds) असवर्णे

f (अ) TPrāt.

homogeneousness n I साधारणम् Sāh, Bhāṣāp.

II आनुगुण्यम् Sāh — सधर्मत्वम्

Susr, Pāncat

समभावः Bham, HParīś — साधारण्यम्

Lāty —

साधारण्यम् Bādar — (of sounds) सातपथ्यम्

Pāṇ 1.1.69,

Sch — साध्यम् Vop.

h. with साध्याद्यम् (gen. or comp) MBh, Kāv, etc redu-

ction to h. by multiplication प्रत्युत्पन्नजातिः f Col.

homophony in the beginning and end of a stanza II

31124 012144 H.

honest adj I ઝેજુ f (જી) RV, AV 14.1.34, TS, etc, Mn,

MBh, etc સરલ f (આ) Kāv, Kathās, Rājāt નિરજાજિ

MBh,

Kāv, etc નિરુપાધે Kāv સહા f (આ) RV, etc

સત f (સતી) (often in comp) RV, etc.

II ઝેજિહ Mn, etc ઝેજસ L ઝેજિહ

ઝેજસ RV ઝેજક ઝેજિવ Kathās ઝેજિવ

Mn, Gaut ઝેજિ L ઝેજાર f (આ and ઈ) (gana)

ઝેજિ Pān 4.1.45) w MBh, Śak, Śis', etc ઝેજુયુ RV 1.

20.4 ઝેજ f (આ) RV, VS 17.82 ઝેજિ BhP

— निष्पात्रिक Subh — निष्पात्रिक Kathās — निष्पात्रिक

L — पात्र AV, TS, āsvŚr — पुण्यवत् MBh — प्रगुण

f (आ) Mālatīm, Hcar — प्राञ्जल ĀpŚr, Sch — नन्तु

W — विशुद्ध MBh, Kāv, etc — विश्वासिन Kām — शीलेन

MBh — शुनि RV, etc — शुद्धकमेन Kum —

शुभ f (आ) ŚvetUp, Mn, etc — श्रुष्ट f (आ) W —

संशितव्रत ŚBr, Mn, MBh, etc — सत्यरत — सधर्मिक,

सधर्म VarBrS — सम f (आ) Mn, MBh, etc —

सरलयायिन् W — सात्विक f (इ) MaitrUp, Mn, MBh, etc —

साधु n RV, etc — रुपतीक f (आ) BhP —

निर्दिष्ट ~~Kum~~ Kum, Kām, Mn .

always h. सदाजन Can formerly in the possession of

an h. man समस्त Pan 4.3.81, Sch an h. fight धर्मयुद्धम्

Kāv having h. behaviour आर्तिविन् MBh having only the

form of an h. one आर्तिरूप Mn 10.57 h. in conduct रूति-

चरित VP.

an h. man II युध्यजनः L — साधुजनः SBr, Mn, MBh, etc

— साधुजनः Kāv, Dhūrtas — साधुवृत्तः MW.

h. people सन्तः m pl Mn, MBh, etc — आर्तिजनः

Gaut, Vait in an h. way ~~पुनः~~ ^{पुनः} ind RV innately h.

सहजधार्मिक Hit the law of h. men आर्यसमयः AP

leading an h. life निरुपाधिजीवन to make h. उच्च, ~~प्रकृति~~

cl 6 उच्चति Say on RV 1.21.5 most h. रजिष्ठ RV the

name of an h. man साधुवादः BhP not an h. man असाधु m SBr,

Mn, etc of h. mind चक्षुर्बुद्धि, चक्षुर्माति R, Dhurtas one

whose works are h. चक्षुर्कृतु RV 1.81.7 proceeding in an h.

manner आशेषप्रवृत्त R proceeding in an h. mode आशेषप्रवृत्त

R showing h. behaviour आर्जविन MBh ~~thx~~ thoroughly h.

स्वयंराज MBh ~~thx~~ सहापर Car.

to be h. I, अ० ५३१ Nom P RV.

honestly n I नि० रजिम् ind MBh, Kāv, etc.

II पाकवत् RV — समम् ind R.

h. earned न्यायानित Das' h. acquired न्यायानित mfn

honesty n I अर्जवम्

ChUp, ĀP, Gaut, MBh, R, Mn, etc

शुचिता (Mn, Kāv, Rājāt), शुचित्वम् (RV) — सरलता

Prasannar — निर्व्याजता Bhartr — ऋजुता, ऋजुत्वम्

A mar, HYog.

II अकल्कता Yajñ — अनिकृति f MBh —

अवज्यनता Cān — आर्धत्वम् ĀP — दक्षिणत्वम्

Hemac — भद्रता vām — शुचि m Kāv — साधुता

Kām, Das', etc — साधुत्वम् Pañcat, Uttarar, etc — साधुतन्त्रम्

R — सारल्यम् Rājāt — साधुत्वम् Mahān.

h. in money matters अर्थशास्त्रम्

Mn 5.106, Kām

way of

h. कुलमार्गेः without h. शुचि विना .

honey n I मकरन्दः

Kāv, Pur, etc.

II कुसुमासवमे

— पषकः, रंषकम्

W (g

अथर्ववेदि) ^{११} — क्षौद्रकम् Gal ^{११} — क्षौद्रम् L — दलज

mfn L, Sch, दलीदुदाव mfn Susr — पवित्रम् L — पिशम्

L — पीतकम् (only L) — पुष्पासवः L — भ्रामरम्

(scil मधु) Susr — मदः Ragh — ^{११} मधुकलातकम्

MBh 7.4353 — मधुककम् AV — मधुकम् L —

मासिकम् (scil मधु) Var, Susr — माक्षिकम् L — योगवाही

L — सारवाम Naish, BhP — सप्रम् L.

as h. मधुवत ind BhP bearing h. (a river) मधुवाहिनी

mfn Hariv carrying h. (a river) मधुनाहिन् mfn

Hariv consisting of ghee and h. पृतमधुमय

mfn ~~Sah~~ Sah consisting of h. मधुमय mf (ई) n Heat --

मधुमय mfn Kas on Pāṇ 4.4.139 containing ghee and h. पृत -

९९
क्षाद्वत mfn Heat derived from h. माधुकर

mf (ई) n Prâyas̥c fond of h. मधुप्रेय mfn Hariv hav-

ing eyes of the colour of h. (said of Agni) मधुलक्ष

mfn MBh having h. in the hand मधुहस्त mfn RV h. and

ghee मिथुनम् L h. and meat मधुमांसम् In 11.159 h.-

born माशिक नम L h. connected with spring मधुप्रसङ्गः

मधु Ratnāv h. diluted in water मधूदकम् Susr h.-

drinker मधुपायिन् m L — मधुप mf (आ) n RV, R,

मधुपा mfn h.-fly मधुमशः, मधुमशा, मधुमक्षिका

Kaus h. in streams मधुकृत्या SBr a h.-keeper मधुपालः

R the h. of a flower नलदः, नलदम् L h. of a small bee

रक्षवकुम् L h. offered to Brahmins in the form of a cow

मधुधेनु f Hcat. ~~thick.~~

the h. of flowers I पुष्परसः

L, पुष्परसा द्वय

— पुष्पसारः L.

II पुष्पाङ्गु n L — सवम् L — सुधा

L.

h. of the large black bee ममरकम् L h. receptacle

मधुकाशः L h. (said to possess intoxicating qualities

and to be of 8 kinds) मधु n RV, etc h. -~~sax~~ sugar मधुशर्करा

Susr — माधवी L h. voiced मधुवाच m L h. -water

मधुदकम् Susr. intoxicating drink made from h. हुदाम् L

a kind of h. II अद्यम् L — उद्युक्तम् L — कमुकः

L (गामुत v.1.) — गामुतम् Pan 4.3.116, Vārtt 2, Pat —

कात्तकम् L, कात्तता ह मनोहृदि, कात्त — कात्तम्

Susr 1.45.8.2 and 6, Bhpr 5.21.14 पौलिकम्

Bhpr विपलित n L शनीयम् L.

a kind of h. ~~पौलिकम्~~ produced from petals पौलिकम् L a kind

of h. (taken from certain bees which live in the earth)

पौलिकम् Bhpr, Susr to long for h. मध्वरय, मध्वरयति

L longing after h. मधुलेहः MW, मधुलोहेन

m, मधुलोहः L made from h. मधुत्थ mfn L made

of h. भ्रामरिन mfn W making h. मधुकृत mfn mixed with

h. मधुमत mfn Kum मधुमिश्र mfn TS, Kaus, Laty old h.

मधुकर्म L one who has licked the h. of मधुलिङ्ग mfn (ifc)

BhP petal h. रत्नमोदकः Gal a person who collects h.

माधवकः MBh prepared from h. and oil माधुतैलेक

mfn Susr.

produced from h. I मधुत्तर mfn L — मधुस्थितम् L

— मधुजात mf (आ) n AV. — mf (—) n AV

putting a little h. into the mouth of a new-born infant (one

of the 12 Samsk̄aras or purificatory rites of the Hindūs)

मधुपाशनाम् RTL 358 relating to h. माधुकर

mf (इ) n Prâyāsc rich in h. मधुमत् mfn Chandom (prob

a sort of h. वाटरम् Pan 4.3.119 species of h. शो^{११}दम्

L sprung from h. मधुजात mf (आ) n AV sugar of h.

शोणितशकरा L sweet of h. मधुमज mf (इ) n Hit, Sāh

together with h. शमाशिकम् Susr.

to become h. II मधुरात् ind (with भू) W.

to wish for h. मधुरा Nom मधुराति Siddh on Pan •

honey-coloured I मधुवर्ण mfn RV.

having h.-coloured eyes मधुकलौषण MBh.

honey-comb I मधुनालकम् AVParis.

II अपूपः ChUp — करण्डः (करणी L), करण्डम् L

— क्षीद्रपटलः, क्षीद्रपटलम् Ragh — ग्रन्थः Pān 4.3.116

Vartt — मधुकोशम् ApSr, Comm — मधुक्रमः MW —

मधुगुन्थः .

honey-maker I मधुकरः

Hariv, Kāv, etc — मधुकारः

BhP.

honey-mouthed II मधुमुखःmfn Sak.

honey-pot n I मधुपत्रम् MaitrS, Kāth, ĀpŚr.

honey-tongued n I मधुनित्रम्

mfn RV, VS, SBr.

honorarium n II ^{निकरः} •

honorific n II. ^{११} आप्यारिक mf (इ) n Common

TāṇḍyaBr 14.2.6.

honour n I सत्कारः, सत्काराः m pl Mn, MBh, etc — मानः

Mn, MBh, etc, मानम् — पूजा GrS, Mn, MBh, etc — सम्भावना

(rarely सम्भावनम्) MBh, Kāv, etc — सम्मानः, सम्मानम्

MBh, Kāv, etc.

II अहिणम् Mn 3.54, B P, अहिणा N, Ragh, etc —

दूतम् n RV 1.14.1, etc — निषेवणम् MBh, Yājñ, Susr, etc

— पर्युपासनम् Kārand (also पर्युपासना Divyāv) —

पात्रलम् Hit, पात्रता Yājñ, Hit — शशरः n AV, etc —

वरिवरशां RV, Kāv — सभाजन्तम् R, Kālid, Śis .

abandonment of h. शौक्यागः Kathās the act of pay-

ing great h. to समभ्यर्चनम् being in great h. with सहामान्य

mfn (gen) Bhām being in h. समानन mfn Nalôd doing

h. सामानकर mfn RPrāt a deed of h. पूजागृहम्

Lokapr deserving h. मानार्थितव्य mfn MBh deserving h.

from माननीय mfn (gen) Kāv, Pur, Rājat deserving of h.

सत्कार्य mfn R to desire h. यशस्काभ्य Nom यश-

स्काभ्यति Bhatt destitute of h. मानवार्जित mfn MBh

devoid of h. विमान mfn BhP a document of h. पूजागृहम्

Lokapr to do h. आयज, आयजति, ३ आयजेत RV, VS

to do h.

A

HV, VS

doingh. to a bridegroom when he arrives at the village boundary

सीमान्तपूजनम्

A

doing h. to a social circle पाङ्क्तिपावन-

पावन

mfn IS, S6hdoing (the last)h. [to the dead)

सत्कारणम्

R

सत्कारः (with पश्चिम) Hariv

enjoy-ing h. मानवतmfn TUpपूजावतmfn SamKfamilyh. कुलमशोदा (to be) held in h. मानमान्यmfn MBh'h.-giver' in respectful address मानदmfn Voc sg MBh,

व्यासपूजा

Kāv, etc

h. paid to an expounder of the Purāṇas (h. personified)as a son of Dharma and Kīrti यशस Purh. personified

of Kama and Rati यशस Hariv for h's sake मानतः

ind MBh for the sake of comfort and h. सुखशीलार्थम्

ind MW from h. मानतः ind MBh giving h. मानय

mfn MBh, Kāv, etc 'great h.' महापूजा Hcat having a beloved

one worthy of h. कृत्याणीप्रिय mfn Pān 5.4.116, Sch on Vop 6.15

having a sense of h. सम्मानिन mfn Kāv high h. गानोन्नति

f Bhartr his h. अनेभवत् mfn (used honorifically in

dramatic language) to hold in high h. मूर्ध्नि with वृ,

मूर्ध्नि कृ

मूर्ध्नि with आदा, in h. of रामुद्दिश्य ind (with acc)

IBh, Kāv, etc an object of h. यशस n SBr to obtain h.

हो caus लापयत one who does h. to Brāhmans ब्राह्मण—

सकृत् mfn paying h. माननम्, मानना MBh, Kav, etc paying h.

by walking round पदचरिहारः Divyāv to perform the last

honours to a dead person ~~person~~ person संकल, संकलयति R the

place of h. वृद्धान्त (prob.) Divyāv possessing h. समान

mfn Vet 'to receive h.' सपर्यां लभ, सपर्यां प्रतिग्रह

receiving h. मानितम् MBh receiving h. from मानभाज

mfn (comp.) In 2.139 seat of h. अग्रासनम् a seat of h. —

अग्रासनम् W sense of h. उन्नातिबोधः W.

to show h. I समर्ह caus समर्हयति BhP --- समर्हणम्

(with उपर्ह, निष्ठा and caus of प्रवृत्त).

II प्रातिपत्तिं दा 'SaK --- वन्द cl 1 (Dhātup 2.10)

वन्दते (ep. also वन्दति) RV, etc .

to show h. to anyone वन्द caus वन्दयति MarkP.

showing h. I पुरस्क्रिया Ragh.

II मानितम् Hariv.

showing h. I मानय mfn MBh, Kāv, etc.

II पर्युपासित mfn MBh --- मानयान mfn MBh, BhP

showing h. to a guest अतिथिपूजनम्, अतिथिपूजा

~~showing~~ (to others) मानकृत mfn MBh a special

mark of h. विशेषपतिपत्ति f Rash through h. मानतः

ind MBh a title of h. conferred on Pandits विशेषाणि

m MW valuing h. like one's life मानप्राण mfn Kathās

with great h. सम्मानम् ind Kālid, Ratnāv, etc.

worthy of h. I मान्य mfn Mn, MBh, etc मानार्ह

mfn Mn 2.137 पूजार्ह mfn Kathās स्तुतिार्ह

(MBh), अर्थात् (Bcar) mfn a wounded sense of h. मानः

Kāv, Dasar, Sah.

to cause to pay the honours I सत्कृत caus सत्कारयति

MBh.

one to whome the last h. (i.e.cremation) are to be paid

सत्कार्ये

mf n R

to pay the last h. to सत्कृ, सत्करोति,

सत्कुरुते

(acc.) R

to show honour सैनमस्य Nom सैनम-

इयति

Hariv.

honour vb I सम्मनcaus सम्मानयतिYājñ, MBh, etc — मन् caus (Dhātup 34.36) मानयति

(ep. also मानयते) AV, etc — मान् cl 1.10 मानति,

मानयति Dhātup 34.36 — सम्मन्, सम्मन्यते (ep. also,

सम्मन्यति) MBh, R — मन् cl 8.4 (Dhātup 30.9, 35. 7) मनुते,

मन्यते (ep. also मानयति) RV, etc — अनुमन्

— सत्कृ, सत्करोति, सत्कुरुते MBh, R, Kāv, etc — पुरस्कृ,

पुरस्करोति, पुरस्कुरुते MBh, Kāv, etc — पुरतः कृ

R, Kathās — पूजां कृ — आभिसत्कृ MBh 2.2549 —

प्रकृ, प्रकरोति, प्रकुरुते, प्रकृणाति, प्रकृणुते

etc Bhatt — आदु, आद्वियते

rarely poet P

Pāncat, BhP, Ragh — सम्भू caus सम्भावयति MBh, Kāv, etc

— अह् cl 1 अहति rarely अहते (caus) MBh 3.

1580, R — पूज cl 10 (Dhātup 32.100) पूजयति (ep. also

पूजयते and cl 1 पूजयति) ĀsvGr, Mn, MBh, etc — पूज

cl 10 (Dhātup 32.100) पूजयति (ep. also पूजयते and

cl 1 पूजति) Mn 7.203 — प्रपूज, प्रपूजयति

MBh, Kāv, ŚamK — समभिपूज, समभिपूजयति MBh —

प्रतिपूज, प्रतिपूजयति Mn, MBh, etc — अभिपूज

— अभिसम्पूज MBh, MarkP — अर्च cl 1 अर्चति

MBh, etc — अर्च cl 1 P Ā Mn, MBh, etc — अर्च cl 1 Ā

MBh, 2.1383 — समर्च caus समर्चयति MBh — समर्च,

समर्चति, समृचति R — प्रार्च caus Bhatt.

II अर्च cl 1 अर्चति, अर्चते — अर्च cl 1 अर्चति,

अर्चते — अर्च cl 7 अर्चति, अर्चते — अपचाय

SBh, TBr — अभियज RV 6.47.25 — अर्चयुपस्था Bhp

— अम, अमति L — आम्न RV 6.63.3, 7.43.3, 8.60, 1

आदशस्य Nom P RV 5.50.3, 7.43.5 — आभूष, आभूषति

RV — आराध caus आराधयति — आसेव (rarely ५

आसेवति) आसेवते — उत्तम्भ caus उत्तम्भयति

— उदीर, उदीरते P RV 4.2.7 — उद्धृ, उद्धरति, उद्धरते

— उपावेध P RV 1.149.1 — उपसेव, उपसेवते

MBh, Mn, Kathās, etc — उपार, उपारस्ते RV, AV, VS, ŚBr, MBh,

etc — दुवस्य Nom दुवस्यति RV 3.2.8, etc — निचाय

(only ind निचाय्या) RV — निषेव, निषेवते (acc) Mn

MBh, etc — पण cl 1 पणति (ep also) Naigh 3.14

— पणस्य Nom पणस्यति L — पणाय Nom A पणायति

Pān 3.1.26, Naigh 3.14 (v.1. पणायते) — परिचर, परिचरति

RV, etc — परिभूष, परिभूषति RV — परिषेव, परिषेवते

Kāv, Pur, R' Pānc — पुरोधा, पुरोदधाति RV, etc

— प्रकृप् caus प्रकल्पयति AV, ŚBr — प्रतिजुष, प्रतिजुषते

RV — प्रातिभूष, प्रातिभूषति RV, TS — प्रतिमन्

caus प्रतिमानयति MBh, R, etc — प्रतिविध् RV 7.63.5

— प्रतिसेव्, प्रतिसेवते Sāy on RV 3.33.8, प्रतिगुप्

— प्रभज्, प्रभजति, प्रभजते Buddh — भज्

cl 1 Ā rarely P, MBh, Kāv, etc — भन्द cl 1 Ā (Dhātup 2.11)

भन्दते L — भू desid बुभूषति, बुभूषते MBh, Hariv —

मन्दय Nom मन्दयते Naigh 3.14 = अर्चति — मह्

cl 1. 10 (Dhātup 17.81, 35.15) महति, महयति (Ved and

ep. also महते, महयते) MBh, Kāv, etc — मूर्ध्ना कृ

— यु cl 2 (Dhātup 24.23) ^{११}याति Naigh 3.14 — वन्

cl 1 (Dhātup 13.19.20, 19.42) वनति (Ved also वनते) cl

8 Dhātup 30.8) वनोनि, वनुते Dhātup — संयज्, संयजति,

संयजते Hariv, BhP — संसेव्, संसेवते

MBh, Kāv, etc — सप् cl 1 सपति (and सपते) RV,

TS, VS — सप् caus सापयति RV 7.43.4 — सपयि

Nom सपयति RV, AV — सभाज् cl 10 सभाजयति

(rarely सभाजयते) MBh, Kāv, etc — समज्, समनक्ति,

^{११}समाङ् _{११} RV, VS, TBr — समासेत्, ^{११}समासेवते _{११} MW —

~~RV, VS, TBr~~

~~MW~~

सेव
 caus सेवयति Hit ~~सेव~~ सेव cl 1 ~~सेवते~~ सेवते (rarely)
 सेवति
~~सेवते~~) Mn, MBh, etc.

III दृ cl 6 द्रियते (ep. also द्रियते) (Dhātup

— ± Dhātup 28.18 — बुस्त cl 10 बुस्तयति

— यक्ष cl 10 यक्षयते Dhātup 33.19 — श्रि cl 1

(Dhātup 21.31) भ्रयति, भ्रयते Dhātup.

to h. a god विद्य cl 6 विद्यति (also विद्यते RV)

(dat., loc., or acc) with (instr.) RV, AV, TBr, BhP — दाश

cl 1 दाशति, ± दाशते (dat. or acc.) with (instr) RV 1.

to h. greatly I सम्पूज

caus सम्पूजयति

Mn, MBh, etc.

II सम्प्रतिपूज

(only ind सम्प्रतिपूज्यते) R

सम्पूज caus सम्पूजयति

Hariv — धृ (with मूर्ध्ना,

मूर्ध्नि, शिरसा or शिरसि) Kāv

to h. together समुपास,

समुपासते MBh, Mricch, Ragh

to h. with पर्युपस्था, पर्युपति-

ष्ठिति

(instr) MBh, R

to h. (with sacrifice or

oblation) यज cl 1 यजति, यजते

to h. with sacrifices

आभियज Gobh, etc

to h. with shouts अन्वय RV 5.29.2.

to be highly honoured II महीय Nom महीयते Kāv.

to wish to h. I अर्च cl 1 desid अर्चि यिषति

Pan 6.1.3, Sch.

honourable ३ adj I पूतनीय

MBh, R, etc, पूजयितव्य

~~MBh~~ Nir, Hit, पूजित — आर्घ्य f (आ and आरी) R,

Mn, Sak, etc.

II अकल्कन, अकल्कल

~~MBh~~ (T.) Bhag —

आचार्यामिश्र ~~MBh~~ (cf. gana मातल्लिकादि) — प्रमुख

~~MBh~~ L — भट्टारः Rajat — यशस्वत ~~MBh~~ RV

— शीलधरः ~~MBh~~ BhP — शीलभाज ~~MBh~~ MBh —

शीलवृद्ध ~~MBh~~ MBh — साधु f (वी) SBr, Mn, MBh, etc

— सैन्य Yājñ, MBh, etc.

not h. I अनार्घ्य .

any h. act कर्मोद्धारम् W bearing the external semblan-

of an h.

ce/man आर्य लिङ्गिन Mn 9.260 character h. to a family

कुलशीलम् conduct h. to a family कुलशीलम् .

h. behaviour I आर्यता, आर्यत्वम् Mn, Rājat h. character

आर्यभावः R h. behaviour आर्यभावः R.

h. behaviour II आर्येवम् Āp.

an h. man I माननीयः Kād — पूज्यः Car — आर्यः

— आर्यः Pāncat, Śak, etc.

II आर्यकः R — भार्षः Buddh.

h. people आर्यमिश्राः an h. prson आर्यमिश्रः R, Prab,

Mricch h. treatment of a guest अतिथिसत्कारः

most h. शीला द्या MBh observing the laws and ordinances

of the h. men आर्यव्रत MBh of h. descent साधु f (वी) W

son of an h. man (honourable designation of an elder brother

of any person of rank) आर्यपुत्रः very h. स्वहित BhP

गरीयस् (TBr 1.) Pāncat the way of the h. ones आर्यमार्गः

to make h. II उदान्तय Nom उदान्तयति ~~Brata~~ Balar.

to h. II वन्दिन् (ifc) Kum.

honourableness n I पूज्यता

MBh

पूज्यत्वम्

MarkP

अभ्यर्हणीयता

Mn 9.23.

II साधुवृत्तता

Kathās.

honourably II समानितम् ind Kathās.to be h. mentioned सम्भाव्यः MBh being h. mentionedसम्भाव्यः MBh fighting h. सम्मार्गयोधिनि mfn Ragh.

honoured adj I सम्मानित Kāv, Kathās — मानित

MBh, Kāv, etc — मत Ragh, Kām — अभिसम्मत MarkP, etc

— संस्कृत MBh, R, VarBrS, etc — पुरस्कृत MBh, Kāv, etc

— अभिसंस्कृत MBh, etc — आदृत f (आ) Mn, Kathās, etc

— दृत W — सम्भावित MBh, Kāv, etc — अर्हित L —

सम्भाजित MBh, R, etc — पूजित Mn, MBh, etc — प्रपूजित

MBh — परिपूजित Mn — अभिपूजित — प्रतिपूजित Mn, MBh, etc

etc — अर्चित MBh, Mn, etc — समर्चित W — आराधित

II आर्चित — अनुज्ञात — अपचायित Pāṇ 7.2.30,

Sch — अपर्चित (Pāṇ 7, 2.30) ŚBr, etc — अपचयितम्

TS, SBr, KatySr — उपासित — दत्त L —

निषेवित Mn, MBh, Kāv, etc — प्रतीक्षित W — महित

Inscr, Kāv, — यशस्य RV, AV — यशस्य R — श्रित

W — सम्भृत Bhp .

not h. II अननुमत .

all h. विश्वपूजित L equally h. with समानमान .

(instr) Kir (first) h. and (then) disgraced सम्मानित—

विमानित Ml.

greatly h. I सम्पूजित

~~xxxxxx~~ —

अभ्यर्हित Kād.

II समभ्यर्चित W — सम्प्रतिपूजित MBh.

highly h. I महासम्मतः — महामत MW —

सुसक्त ~~MBh~~ R — सुपूजित MBh, R.

II मह्य MBh — मानिन् MBh, Kāv, etc — सुपरिपूजित

L .

highly h. by सम्मत (gen.) Mn, MBh, etc h. by

पूजित (gen. or comp., Pāṇ 2.2.12) Mn, MBh, etc ~~hx~~ — समान

(gen.) Vet h. by adoration नमोवृद्ध PV h. by all good

people सर्वसाधुनिषेवितः MBh h. by mortals मर्त्यमहितः

L h. by Siddhas सिद्धसेवितः L h. by wealth धनार्चित

W h. by the world लोकपूजित L h. highly

अतिमानित h. in return प्रतिसत्कृत MBh h. on

account of पूजित (comp) Mn, MBh, etc h. with सम्भा-

वित BhP h. with sacrifice (as the gods) यज्ञभावित

MW more h. सम्भाविततर R most h. सम्भाविततम

'SamK more h. अभ्यर्हित Kād much h. सुसम्मत MBh not

h. with a sacrifice अनिष्ट the son of an h. mother

सुभगातनयः R, सुभगासुतः L well h. सुसभाजित

R स्विष्ट VS, BhP well h. with sacrifice स्वाहुत

to beh. I सम्माननीय BhP — मान्य Mn, MBh,

etc — माननीय Kāv, Pur, Rājat — मानयितव्य MBh

— पुरस्करणे (w), पुरस्कर्तव्य (Hit) — सम्भावनीय

BhP — सम्भाव्यः Hariv, MarkP — प्रतिपूज्य

Mn — अन्त्ये.

II आभूषण्य RV 5.55.4 — पूज्य Rāmāt Up, BhP, etc

— उपासितव्य MBh, TUp, RāmātUp — उपारय MBh,

Santis, Sarvad, etc — नन्तव्य W — निषेव्य

BhP — सहनीय Kāv, — सचनीय MW — सम्भजनीय

MW — सम्भावयितव्य Prab, सम्भावितव्य BhP — साव्य

RV 1.140.3 सैवनीय Hariv, BhP सैव Yājñ, MBh,

etc.

to be h. by सभाज्य (gen.) R to be h. by all

विश्वदशति MW to be h. by the gods देवपूज्यः Var.

to be greatly h. I सम्पूज्य Mn, MBh, etc _____

शिशैधारणीय Dhūrtas, शिशैधार्य Bham अभ्यर्हणीय.

to be highly h. सम्पूजनीय, सम्पूजायितव्य

W _____ (by) सम्मान्य (gen.) R to be h. by

rising from the seat प्रत्यक्षेय AitBr to be h. with

sacrifices अभियष्टव्य Gobh — अभीष्ट्य I one who is to

be h. सत्कर्तव्य MBh one who is to be h. by a share

आभजनीय Say on RV — आभगः RV 1.1 36.4, etc,

AV 4.23.3 worthy to be h. अहेणीय MBh the state of

being liable to be h. सेव्यता, सेव्यत्वम् Kāv, Rājat, Sarvad

the state of being worthy to be h. सेव्यता, सेव्यत्वम्

Kāv, Rājat, Sarvad.

having h. I आवृत्य ind p — पुरस्कृत्य ind.

an honourer of sacrifices II यज्ञोपासकः Kap.

one who honours I मानयितृ

mfn MBh, Hariv, etc

सम्भावयितृ mfn Das.

II सम्भक्तृ mfn MW सेवितृ mfn ^{only} (life) MBh.

~~MBh, Kav, etc~~

~~RV~~

(comp) ~~R.~~

honouring adj I सम्मानकर RPrat — मानन Nir

— पूजयितृ MBh — पूजक f (इका) Mn, MBh, etc

— सम्पूजक Car — पूजयान MBh — प्रतिपूजक

R — अर्चक Mn 11.224 — अर्चन f (ई) ifc Nir —

अर्चतिन् (with loc) (gāṇa इष्टादि) .

II अनुनयमान — अपचायक Divyāv — उपचायिन

MBh — दुवोयु RV 6.36.5 — प्रणामिन (comp) IBh — (comp) R

भक्त ifc MBh, kāṇ, etc — तन्दिन् — सपर्यु R — सेवयितृ

— सेविन् (only ifc) Mn, MBh, etc.

h. a husband above all others पतिदेवता

पतिदेवा
MBh, R, etc, 1

BhP highly h. मानिन h. all सर्वश्रेष्ठ

h. supplicants by conforming to their desires यथाकामार्थिता -

थिन

Bagh

h. the aged

वृद्धोपसेविन

Mn, MBh, etc

h. the gods दाश्वस

RV, AV, VS

h. the honoured

पूजितपूजक

MBh

knowing i.e. h. a mother मातृज्ञ

Lalit

being

highly h. by सम्मान्य

(gen.) R

wishing to honour

सम्मानयिषु

MBh

— सिषैवयिषु

Cat.

honouring I पुरस्कारः Kav, Hit — मानिता MBh —

अभ्यर्चनम् BhP — पूजनम् Mn, MBh, etc — परिपूजनम्

W, परिपूजा MW — संपूजा MBh — प्रतिपूजनम्

R, प्रतिपूजा (with gen. or loc) MBh.

II आपयितम् — अपयिति f ~~x33r~~ 'sis' —

उपसवनम् MBh — मादि f only L — शीलनम्

MW — सम्भावित f MW — सवनम् Kav, VarBrS, tc —

सैवित्वम् Kam.

the act of h. सम्माननम्, सम्मानना Nir, Pan, MBh, etc

h. etc वरणम् L, पूजनादि h. in regard to the other world

परलोकसत्क्रिया

MBh the h. of guests अतिथिपूजनम्h. those worthy of honour पूज्यपूजा Ragh.the being entitled to h. पूज्यता MBh, पूज्यत्वम्

MarkP.

the being honoured I मानित्वम् MBh .the being h. by मान्यत्वम् (gen.) VarBrS.

the expanded hood of a serpent II फटः L, फटा MBh

— स्फुटः L, स्फुटा Pañcat.

I (esp. of the coluber Naga) फणः (also फणा) MBh,

Kāv, etc.

the expanded hood of a snake भागः Hariv, Kām, Pañcat.

the expanded hood of a snake II स्फाटा L, स्फटा

the expanded h. of the Cobra Capella (used by Varuna

as his umbrella) आभागः MBh, Hcar the flat surface of a

serpent's h. फणा फलम् Bhartr. furnished with a h.

भागवत् a great h. महाभाग MBh — (of a snake)

महाभागः MW having a h. फणावत्

MBh, Pāncat having a h.

(as a serpent) फणाभूत्

having a h. for a parosol

said of a serpent) फणातपत्

Rajat having an expanded

h. (as snake) उत्फुल

h. gem फणमणि

m W

the h. of

snake दन्तः

Un, Sch, दन्ते

f AV 10.4.13, दावी f L

h.-orb

फणामादुक्तम्

Ragh

possessing a h.

फणावत्

m

Balar

produced in a snake's h. सर्पफणजः

L

xxx

a snake's expanded h. स्फटः, स्फट L

a snake's h. सर्पफणजः

Susr

the swelling of a serpent's h. फुरारोपः

Pāncat.

hooded adj I फणिन् m Kav, Kathās, Pur.

h. (as a serpent) फणिवत् IBh, Pancat.
~~मह्य~~ ~~Pancat~~

hoodless (said of a serpent) II विदोय mfn SankhGr.

hoodwinked adj I अपनि द्वाक्ष MaitrS.

hood-winking I नेत्रबन्धः .

hoof n I खुरः

Kātyāśr, Mn, etc (ifc f खुरा) (g

कौडादि) MBh, 1, Hcat, once खुरी 1.7.38 — शफः

(L also शफम् ifc f आ) RV, etc.

II निदृष्टं Un 1.153, Sch — पाणि m RV 2.31.3.

a cow's h. गोशफः VS 33, ŚāṅkhŚr, Lāṭy — गोशफः

L having ground shaped like a horse's h. अश्वशफः

ApŚr the h. esp. of a horse शफः (L also शफम् ifc f

आ) RV, etc the h. of a cow शुरः (for खुरः) W

the h. of an animal used as a kind of receptacle शफग्रहः

horse's h. I स्वरः KatySr, Mn, etc (ifc f आ (ह्रस्वः -

डादि) MBh 1, Hcat, once इ 1.7.38) — अश्वस्वरः

Susr, Pāncat — अश्वशफः SBr 13, KatySr.

II क्षुरः (for स्वरः) W — पुरः, पुरम् L — रिङ्गः

L — विङ्गः L.

like a h. शफवत् ind MW the print of a h. स्वर —

न्यासः Ragh the tip of a h. स्वरग्राम Bcar an animal

(an animal with hoofs) ? स्वरशफः Un, K an animal with h.

स्वरिन् m VarBrS having beautiful h. स्वरस्वर mf (आ) n

Hcat (and) gait (and) mouths स्वरशफगतिमुख mfn VarBrS

having black h. कृष्णरवुरः HirP having cloven h. द्विस्तुरिन्

mfn Baudh having eight h. अष्टाशफ mfn SBr 6 hav-

ing h. शूर mfn Say on RV 10.29.9 having inverted h. (said

of a ~~ghost~~ demon) विशफ mfnAV 3.9 having iron h. अयःशफ

mfn TAr having no h. (said of a demon) विशफ mfn AV 3.9.1

having the black h. कृष्णशफ mfn MaitrS 3.7.4, कपिष्ठ

having two (i.e. cloven) h. द्विस्तुर mfn TAr, Comm not hav-

ing seven h. (or claws) अseptशफ mf (आ) n TS 6, SBr

possessing h. शफवत् mfn RV.

four-hoofed I चतुर्दंशफ mfn TBr 3.8.2.1.

gold-h. II तृणपाणि mfn RV.

a h. animal I शफवत् n RV.

seven-h. I सप्तदंशफ mf (आ) n MaitrS, ĀpŚr.

strong-h. II वृणपाणि mfn RV.

hoofless I विश्वरुः L.

hook n I अङ्कः RV 1.162.13, etc — समङ्कः AV.

II बडिशः, बडिशा, बडिशी, बडिशम् (बडं वा श,

(also बलिश) MBh, R, Pur, Susr — बलिशम्, बलिशि

(f) बलिशी L.

II आसजनम् SBr.

any h. अङ्कः fastened on a h. बाडिशयुत mfn MW a fish-

h. बडिश L having a h. अङ्कशिन mfn RV 10.3417 a h.

especially an elephant-driver's h. अङ्कशः, अङ्कशम्

a h. for driving an elephant कन्दरः L a h. for driving

elephants हेस्तिवाहुः L a h. or eye at each end of a pole

or beam which bears the looped cord for holding the strings of

of a balance शिख्याधारः W. an iron h. (to goad an elephant

कङ्कुरः L an iron h. with which elephants are driven अवगाहः

L a kind of curved iron h. (for elephants) हुकङ्कः L

past the (elephant-driver's) h. अलङ्कः mfn the pointed

h. by which the god of love ~~excites~~ excites or inflames lovers

कामाङ्कः possessing a h. अङ्कः mfn RV 3.45.4, AV, etc ren-

ing h. लवाकः L, लवानकः Un 3.83, Sch, लविनम् Pan 3.2.

184 a wooden implement formed like a h. (for lifting an

iron pot from the fire) शफः (L. also शफम् ifc f अा)

Br, Laty furnished with hooks केषुचित् mfn Susr.

the act of being hooked on I आसन्नम् .

the act of hooking on II ओसहुंः Śak, Kum, BhP, etc.

a hooting owl I पगुरकः L.

hop vb II लु cl 1 लुवते (rarely लुवति)

MBh, R, etc — स्कन्द, स्कन्दति

RV, etc — स्कन्द

Intens — पनीस्क^२यत, पनीस्क^२न्दति .

hope n I आशा AV, SBr, ChUp, R, Śak, Kathās, Pañcat, etc

प्रत्याशा Prab, Kathās, etc आशंसा Pān, Ragh, Vikr, S-āh.

II अपेक्षा आधि m L आयति f Kathās, Kād,

आयती आशस् f RV, AV 7.57.1 आस्था

निरीक्षा ind W परिशङ्का R मनस्विता W.

attended with h. of success आशाकृत mfn R band

of h. आशाबन्धः having a slight h. of life संक्षिप्त किञ्चि-

ज्जीविताशया bringing h. आशावंहः extravagant h.

अत्याशा having h. आशावत् mfn Hit, Mn, Susr

आशान्वित mfn ~~xxxx~~ high h. महादशा Das h. as

personified as the daughter-in-law-of Manas आशा Prab the

h. of a reward for good's act सुकृताशा Āpast the h. of en-

joyment सुखलाशा Pañcat h. of favourable consequences

फलकाकाक्ष Bhag h. of happiness सुखैच्छा W h. of life

जीवितशा Kavyād 2.139, Bhaktam, Hit h. of living जीवाशा

mf (आ) n BhP 1.2.10 the h. of obtaining (an object)

प्राप्त्याशा Sāh the h. of pleasure सुखाशा Pañcat h.

personified as the wife of a Vasu आशा Hariv one ho has

lost all h. आशाहीन mfn past all h. स्वनैक्षणीय

mf n R taking away all h. निराशकर mfn Gīt 12.20 vain

~~att~~ h. दुःशासा Rājat, BhP without any h. निरासा mf (आ)

n Kap, Kāv, ājat one who forms ~~hope~~ hopes कृताशिस

mfn Kad — कृताश mfn IBh 3.31.37 one who raises h. of

a gift which he afterwards disappoints रागाश, mfn L one

भङ्गनाश

whose h. are broken ~~संगम~~ mfn Hit.

hope vb I आशास्, आशास्ते

RV, AV, TS, ŚBr, AitBr,

BhP, MBh, etc.

~~hx for~~

to h. for आशास्, आशासति, आशासते — आशास

caus.

II अपेक्ष — प्रतिधी (only p पतिदीधिम्)

RV — भूण cl 10 भूणायते Dhātup 33.17.

to h. for मन cl 8.4 (Dhātup 30.9, 25.67) मनुते, मन्यते

ep. also मन्यति) (acc or gen) RV, etc.

to h. for II ऊह cl 1 ऊहति, ऊहते

(Ved ओ१११त) RV — का१११क्षं cl 1 का१११क्षति ep. also

का१११क्षत (with acc.) Āsv¹Sr¹, Mn, IBh, R, Bhag, Megh, Susr —

समाका१११क्ष, समाका१११क्षति IBh to h. in पि१११क्ष

(only पि१११क्षमस) (acc.) Śāṅkh¹Br.

hopedhoped adj I आशंसित

— प्रतीक्षित

W.

anything h. for

आधीतम्

RV, VS, SBr, MaitrS poss-essing the object h. for आशाप्राप्त to be h. for उपाशंसनीयmfn Nirnot at all to be h. for

स्वनवक्षणीय

R.

hopeful adj I साशंस Mricch, Kālid, Kirāt.

hopefully * I साशंसम् ind — सप्रत्याशम्

ind Vikr.

hopeless adj I निराकाङ्क्ष

Kathās, Pur, निराकाङ्क्षिन

MBh — अनाश — निराशिन MBh — निष्प्रयाश

Kād — निराशीस MBh, Kāv, etc.

h. i.e. wretched हेताश

mf (आ) n Ratnāv, Prab.

II हत Mn, MBh, etc.

become h. निराशीभूत

MV. to make hope h. i.e. giving

up all hope आशां निराशां कृ MBh 12.6647.

hopelessness n I निराशा Subh, Hear — ^{११} निराशित्वम्
निराशयम्

Kām v. l. for निराशत्वम् Pañc — निराशयम् MBh, R, etc —

निराशता (Bhām), निराशत्वम् (Pañc. B).

hoping adj I आशावत् Hit, Mn, Susr — प्रत्याशिन

W — आकाङ्क्षिन् life MBh 12.4289, R, Ragh 19.57 — काङ्क्षन्त,

काङ्क्षमाण * — कृतार्थस Kad — आशंसु Pa-n, Kaus,

Bhatt.

h. ~~hoping~~ for anything कृतार्थ MBh 3.31.37 h. for life

जीवाश f (आ) Amar 90 h. for pleasure सुखप्रतीक्ष

W.

anything which hops II स्तब्धः RV.

a Hora or ~~pris~~ period of time equal to about one hour

II केली L.

hordeolum II कुम्भीका Susr.

the horizon n I क्षितिजम् Āryabh, Sūryas — हरिजम्

VarBrS — दिक्चक्रम् Rath 3.5.

II अम्बरान्तः — आकाशकक्षा L — कुजम्

(क्षितिजम्) — क्षमाजम् Gol — क्षमावलयः, क्षमावलयम्

8 Gol, क्षमाजम् — चक्रपालः W — दृगोच्चरः Rajat

— नयनविषयः Megh — निकासः BhP — विषयः

(ifc f आ) SāṅkhSr, MBh, etc — परिधि m ~~M~~ BMx MBh,

BhP — प्रान्तवृत्ति f Mālatīm — महीजीवा Gol —

रश्या SāṅkhBr — लेखा Kām, VarBrS — साधे m

(exceptionally f) SBr, GrSrs — सीमन् f L.

being on the h. (as the sun) परिधिस्थ mfn MBh depre-

ssion under the h. नामन mfn Gol the eastern h. प्राचीमूलम्

~~मेघ~~ Megh having no share in the h. अदिक

mfn SBr h. Lagna क्षितिजे लग्नम् the h. of the eye लोचन-

लोचनमार्गः
गोचरः, लोचनपथः Amar, (MW) the line of the h. दिक्तरः

Rajat, Kathas the path of the h. दिक्पथः Rajat 5.341 re-

lating to the h. दिश्य mfn ĀsvGr, Kaus' the state of the h.

क्षितिजलम् Gol an unusual redness of the h. ककुप्प्रदाहः

VarBrS the whole h. आशास्य क वालम् Kad.

horizontal adj II तिरश्चीन

f (आ) RV 10.12.5, AV 19

16.2(?), TS, etc, तिरिचीन ṂpSr 2.18.9 — तिर्यञ्च

AV, VS, TS, etc, तिर्यञ्च Gal.

any h. level (as a roof of a house etc) उल्लङ्घः

Ragh, Megh, Bharar, etc any h. region (opposed to nadir and - ni-

th) तिर्यगिदिश f Hemac h. course तिर्यगयनम्

see तिर्यगयनिक the h. limb of the Nāgari characters माना

W a h. line द्विज्यामार्गः W.

horizontally & I तिर्यक् ind ŚBr, KātyŚr, ŚāṅkhŚr, VPrāt,

Mn, etc, तिर्य्या instr ind RV 1.61.12, 2.10.4, 10.70.4, तिर्य्ये

loc ind ŚBr 2.3.12, KātyŚr 17.3.14 and 12.1.

going to तिर्य्यं m n Mn 5.40, 12.57, Vain, IB, etc

तिर्य्यग् mf (आ) m Susr, 1.14.1, 2.1, 3.9 (xx an animal)

तिर्य्यगत् R (G) 2.35.17.

horn n I विषाणम् (ifc f आ or ई .) विषाणः

(g अर्धर्चादि) AV, etc — विषाणव् (ifc) L, विषाणम्

II ओषा (according to some) — कूरम् RV 10.

102.4, AV, SBr, A itBr .

horns कौटि f MBh, etc.

horn क्षिप्रः L — बकुरः RV 1.117.21 — ललाभन n

— शिरारुहः VarBrS.

anything pointed like a h. शृङ्गकः, शृङ्गकम्

(ifc f शृका) MBh, Kathās, Hcat deprived of a h. विशृङ्गः

mfn Hariv fond of h-blowing शृङ्गाप्रिया MBh (a good)

having a cow-h. as its point गोओपश RV6.53.9 a golden h.

हमशृङ्गम् Ratnâv having a deer's h. कुरुशीर्षन् mfn RV

having a h. शृङ्गारक mfn L having but one h. एकशृङ्गः

mfn L a h. as a receptacle (of liquids) शशकोशः

SamavBr the h. as a symbol of haughtiness शृङ्गम् Ragh

a h. blown to proclaim victory जयशृङ्गम् W h. by h.

प्रतिशृङ्गेण ind Heat the h. (by which an animal is tied)

अन्यशृङ्गम् MaitrS a h. for blowing खरमुखम् L a h.

for blowing आवहलिका L h.-like शृङ्गय mfn g शाखादि

(prob.) h.-music रहस्यसुखम् L the h. of a living animal

जीवविषाणम् ParGr 3.7.2 the h. of a living animal

जीवशृङ्गम् Hir the h. of any animal कूणिका L _____

विषाणम् (ifc f आ or ई), विषाणः (g अर्थ्यादि)

AV, etc the h. of anything कुम्भः, कुम्भम् the h. of streng.

th वीर्यशृङ्गम् Ragh a h. of the moon राशिकीटि

f MW — रहस्यकः, रहस्यकम् (ifc f इका) Cat the h.

of moon's crescent(?) राशिकूरहस्यम् MW h. or anything

pointed like a h. रहस्यकः, रहस्यकम् (ifc f इका)

MBh, Kath as, Heat h.-produced रहस्यज mfn Samgit h.-

striking शृङ्गप्रहारिन् mfn MW a h. used for various

purposes शृङ्गम् RV, etc a h. (wind-instrument) विषाणम्

(ifc f आ ०२ ई), विषाणः (ह अध्वीदि) 3HP made from

h. शृङ्गज mfn Saṃgit made of h. शृङ्ग mf (ई) n Susr

शृङ्गध्वजः
one who plays on the h. शृङ्गध्वजः VS, SBr. शृङ्गध्वजा Vop

the root of a h. शृङ्गजाहम् L the sound of a h. शृङ्गध्वनि

m Malatim a stag's h. मृगरशृङ्गम् Vait an animal without

horns (though of age to have them) अन्यवृताञ्जनं L bet-

ween the h. अन्तराशृङ्गम् ind KātySr bound by the h. शृङ्गा-

भिहित mf (आ) n MaitrS a cow whose h. are bent

towards each other संशृङ्गे MaitrS deprived of h. विशृङ्गे

Hariv furnished with golden) h. शृङ्गमय mf (ई) n MBh

having beautiful h. सुशृङ्गे mfn TBr having broken h. भग्ना-

विषाणक mfn L, भग्नशृङ्गे mfn Sak 1.32 (v. 1.) having high h.

अशङ्ग mf (ई) n MaitrS, उच्छ्रितशृङ्गे, अशङ्ग mfn TS having h.

विषाणिन् mfn MBh, Hariv — जातशृङ्गे mfn L having

h. of शृङ्गिन् mfn (ifc) having h. of two fingers breadth

(said to denote the age of a horned animal) शृङ्गवत्शृङ्गे

mfn Pan 6.2.115, Kās 'having h. over the back' शृङ्गशृङ्गे

L, शृङ्गशृङ्गिन् m L having iron h. अशङ्गशृङ्गे mfn MaitrS

having no h. मुण्ड mf (आ) n Var having the h. bent towards

प्राशुङ्ग mf TS, TS having three h. त्रिकुण्ड mf TS 7, AV 5.

23.9 having two h. द्विशृङ्ग mf KatyŚrS, Sch having young

(i.e. not yet full-grown) h. बालशृङ्ग mf Hariv hold-

ing h. in the hand विषाणिन् m Sāy the h. of a black ante-

lope (whose inner sides are covered with dark hair) कृष्ण-

विषाणम् Laty 9.1.23, कृष्णविषाणा TS 6, ŚBr 3.4

5, KatyŚr not having h. अविषाण mf ŚBr 5 one whose h. are

just appearing (as a calf) उद्गतशृङ्ग mf Kas on Pañ 6.2.

115 possessing h. साविषाण mf MBh taking by the h.

i.e. in a disect manner शङ्कुंग्राहिका whose h. are turned

downwards अवाशङ्कुं mfn TS 2 without h. अशङ्कुं

mf (ई) n PBr, Rājat.

to butt with the h. I शङ्कुंग Nom शङ्कुंगायत TBr.

horned adj I शङ्खिन् RV, etc — शङ्खवत् MBh

शङ्खिण W — शङ्खारक L — शङ्खारः Kav, Rajat, etc

— विषाणिन् MBh, Hariv — विषाणवत् Kathās.

any h. animal विषाणिन् m W boar-h वराहशङ्खः

Sivag golden-h. हेमविषाणिन् MBh a h. animal

शङ्खिन् m L not h. (as an animal with incomplete continua-

tions of the bone of the forehead) कूर if (आ) AV

12.4.3, TS 1, Kath, etc thousand-h. सहस्रशङ्खः RV, AV.

hornless adj I, निरुद्धं f(आ) Heat — मुण्डिन्

Bhpr — (as a cow) मुण्ड f (आ) Var — (as a goat)

मुण्ड f (आ) Var.

II तूपर f (आ) TS 7.5.1.2) (Ved.) AV 11.9.22, VS,

etc.

a h. quadruped रुद्धं नवर्जितः L.

horny adj I शक्ति

f (इ) susr

— शक्ति

g

शास्त्रादि .

horoscope n I जन्मपत्रम्

w, जन्मपत्रिका

Jyot,

जन्मयोगः

w — प्रागल्भ्यम्

Varyogay —

विलम्बम्

Var, लम्ब.

II भवनम्

—, होरा

Var, etc.

h. etc ग्रहावर्तः

Gal, लग्नम्

the regent ofa h. भवनेशः Var.

horoscopy n I होराशास्त्रम्

II होरा Var, etc.

versed in h. होराविद् mfn VarBrS, Sch.

horrible adj I विकट f (आ, ई) RV, etc भीरव

f (आ and ई) MBh, R, etc विभीषण RV, etc

भीषण (with gen. or ifc) MBh, Kāv, etc भीषण

MBh, Hariv, R, भीषणीय Kārand.

II कारु (only etymological) MBh 1.1657 तीव्र

f (आ) RV, etc रुद्र (applied to the Asvins, Agni

Indra, Mitra, Varuna and the Spasah) RV, AV . २४

any h. deed कर्म AV, AitBr 1.26, Mn 1.29, etc h. action

दौरम RV 10.34.14, ĀsvŚr, ŚāṅkhŚr, R 1.58.8 a h. deed

जुगुप्सितम् Bhp 1.5.15, कर्मजुगुप्सितम् Bhp 1.7.42, जुगुप्सा

Sarvad 3.270.

horribleness n I द्यौरता — द्यौरत्वम् MBh 3.13781

११ द्यौरम् W — वैकथ्यम् Sāh — भीषणत्वम् MBh

भीषणम् W.

II ११ आश्रयम् Sāh.

horrid II हताक्ष mfn Kathās, Pañcad.

horripilation n I पुच्छकम — पुच्छः L —

कौमहर्षणम् L.

II लगाद्वन्द्वः L — हृद्वः (only L).

horror n II अञ्जम RV, SBr — कृतीया —

स्वात्रम L — दृणा Kad 7.199 and 236, Hcar 5.186 —

दौरम AV, SBr 9, Kaus BhP 4.8.36, Gobh 2.3, Sch — दारुणम्

MBh — भीष्मम् W.

causing h. उद्दिजिन mfn Kathās the sentiment of h.

(in poet. composition) भीषणः (scil रस) W, भीष्मः MW

performing horrors शैक्षिकरणम् ManSr.

horse n I अश्वः (ifc f आ) RV, etc — हयः

(ifc f आ) RV, etc — द्यौरकः Paṇcat 5.10.4₅, Sindhās, Un, Sch

— द्यौरः ĀpŚr 15.3.12 — तुरगः MBh 1, Paṇcat, Śāk, etc

— तुरङ्गः — ~~तुरङ्गमः~~ Susr, Paṇcat, Śāk, etc — तुरङ्गमः MBh, R, Ragh,

etc — वाजिन m Mn, MBh, etc — वाहः RV, etc — वाहनम्

AitBr, etc — वाहनश्रेष्ठः L — वाहश्रेष्ठः L — वहः L, वलि m

RV, AV, VS, TBr — वाह्यम् Mn, MBh, etc .

II अक्र RV — अक्षनाह Say — अमृतसहोदरः L,

अमृतसहोदरः — अविपुः m L — अरावन् m (NBD) RV 7.

68.7, अर्वन् — अर्वत m RV, VS, AV, BhP, अर्वन् m RV, AV,

SBr — अहसानः L — आशु m RV, AV — एवः RV 1.

158.3 (Say) — ओ^{११ ११}घैः श्रवसः Nigh — किङ्किरः L —

किण्विन्, किन्धिन् m L (v. l. किक्विन्) — किक्विन् m L,

(= किन्धिन्) केक्विन् m L — कुडिन् m L, किन्धिन्

— कुरुटिन् m L — केशरिन्, केसरिन् m TBr, Sch —

केशिन् M m — क्रमणः L — क्रान्तः L — खरु

m L, U-n — खेटः L — गन्धर्वः MBh 3.11762 — गृहः

(g अश्मादि) L — गा Say on RV1.121.9 and 4.22.8 —

ग्रहभोजनः L — यणभोजिन् m Npr — यामरिन् m L

— टारः L — जविन m L — ताक्ष्यः Naigh 1.14

— दण्डः L — दुर्मुखः L — दौर्गन्धः Naigh — द्युर्धः

Mn, MBh, etc — ध्वजिन mfn (only L) — निगालवत् m W

— पतंग mfn Naigh 1.14 — पयम् Mn, MBh, Kāv, पयः

— Sakat (ifc f आ, ई) — परुदारः, परुवः L —

पालकः L — पीतिन्, पीभि, पीति m L — पीतिन् m W

— (?) प्रकीर्णः Gal — प्रकीर्णकः L — प्रचलकः L —

प्रमथः L — प्रयागः L — प्रयोगः L — प्रायुद्धेषिन्,

प्रायुद्धेषिन् m L — प्रोथिन m L — बहः L — ब्रध्नः

Naigh 1.14 — ब्रह्माग्रभू m L — ब्रह्मात्मभू m —

मयः VS मरालः L मरुद्वयः L माणाशः,

माणाशिन m L मुद्रभोज m मुद्रभोजिन

m L मुद्रभुज m, मुद्रभोजिन m L यज्ञपत्र

m L युद्धसारः L यज्ञी m L युयु

m L रासिकः L राजवाहः L राजस्कन्धः L

रामः L लक्ष्मीपुत्रः 'Sis, Sch लक्ष्मः (only L)

ललामम (only L), ललामम n (?) वसु n लक्ष्म वसु f

वातप्रमी m L वातायनः L वारकः L वारु m L

वासुदेवः L वि m विमानः, विमानम् L

वीक्ष्यः L वीति m Rajat, पीति वृषलः L

व्यति m RV — शालिहोत्रिन् m L — शिश्विन् m L

— श्येनः L — श्रीपुत्रः L — साप्ति m RV, TS, Kāv, Pañcar

— सिंहविक्रमः L — सिंहविक्रान्तः L — सुपर्णः Naigh,

Nir — स्वाभ्युपकारकः — हंसः (ifc आ) Naigh 1.

14 — हः (only L) — हरि m R, tc — हर्षतः L

— हृषिन् m L — ह्ययि Naigh 1.14.

on accident according to a sacrificial h. अश्वपद्

f atyār the action of a h. आश्वम Comm on Fan an

Aratta h. of very low breed आरट्टः L as much as can

be passed over by a h. in one day (as a way or road) आश्वीन

mfn Pāṇ 5.2.19.

a bad h. I कदम्बः Comm on Pāṇ.

II अवाजिन् R 3.53.23 — अश्वक .

a bad h. (whose limbs are either too ~~xxx~~ small or too

शीलः

large) यमः L a bay h. | L — उकनाहः L.

a beautiful h. प्रवाहः (ifc f आ) L belonging to

a h. आश्व mf (ई) n Nir, Susr belonging to a h.-sacri-

fice आश्वमेधिक mfn SBr, KātyŚr, Āp a better h. अश्वतरः

(compar. of asva) Pat a black h. आनीवः L — रवुङ्गाहः

L a brown h. रयावः RV -----

a caparison (of a h.) ornamented with stars तारागुणः

Hcat 1.8.215 and 9.2 a carriage-h. रथः RV, 'Sak carry-

ing a h.-load आश्वभारिक mfn Pan the condition of being

a h. सप्तिता MBh a day's journey for a h. आश्वीनिम्

AitBr, TāndyaBr dear to h. अश्वप्रियः L the ~~ye~~ ear of a

h. अश्वकर्णः KātyŚr (eleven cows and) a h. as the twelfth

अश्वद्वादश mf (आ) n pl ŚrS an excellent h. ह्येत्तमः

अश्वकुञ्जरः Pan 2.1.62, Kās a female h. बड्वा

TS, etc, बड्वा, बड्वा, बड्वा — हया, हयी Hariv, Kathās a

female h. of a reddish colour हरित f RV, TS, MBh, R, MBh

a fleet h. जवनः L the flowing off (of water) ~~for~~ from

a wet h. अश्वसवणम् KātyŚr.

a good h. I सदश्वः KathUp, MBh, Hariv, etc —

साधुवाहः MW, साधुवाहिन m W.

II प्रभुभक्तः L — वितन्तु m W — सुखं चारुः

L — सुखायनः L .

a good natured h. सुकरः L having a horse's head

दृगशीर्ष, दृगशीर्षिन mfn BhP having a h.'s head (as the

sun) दृगशीरस् mfn MBh having a red horse रोहितवत्

mfn Laty having become a h. तुरङ्गोभूय ind p Kād 6.1539

having no h. अनश्व mfn RV having the strength of a h.

अश्वत्थाम mfn Pat having the swiftness of a h. ~~अश्व~~

वाजिवैग mfn Suparn a high spirited h. महासुहयः

Br a h. and a buffalo अश्वमहिषम् Paṇ 2.4.9, Kās

h. and chariot वाजिवाहनम् MBh a h. and a mare अश्व-

वडवम् n sg, अश्ववडवी m du Paṇ 2.4.12 a h. belonging

to a Cakravartin अश्वाजानेयः Divyâv.

a h.-dealer I अश्वविक्रयिन m L — अश्ववाणिजः

Paṇ 6.2.13, Kās.

II अश्विकः L — हयबाः MBh — हेडावुकः Yājñ, Sch,

हेडावुकुः L ~~xxxxx~~ (in the caste system the son of

a Kshatriya and an unmarried Vaisya) अश्वपत्न्यः L h.-

enemy तुरङ्गारि m W a h. (esp. one fit for sacrifice)

ययु m L a h. (especially one fit for the Asva-

medha) क्रतुपशु m L a h. (esp. one with good marks)

बहुभ mf (आ) n (Un 3.125) L a h., esp. the h. in

Asva-medha sacrific पतत्रिन m R 1.13.36 the h. (fabled

to have sprung with Sri from the ocean when churned by the

gods) श्रीमातृ m L a h.-f stener अश्वनिबन्धिकः

Inscr h.-foe ह्यारि m L वाहरिपु m L a h. fit

for the Āśva-medha sacrifice वीरभद्रः L a h. for a

sacrifice यशतुरङ्गः Malav a h. harnessed by the side

of other yoke-horses प्राणि m RV, AV, Br the h. harne-

ssed on the left side of the yoke-horses संयाप्राणि

m SBr 'h.-hater' हयद्विषत् m L — नाहद्विषत्

L a h. marked with black about the eyes इन्द्रायुधः

a h. not yet broken by riding स्थूरीपृष्ठः Śis a h. of a

brownish colour हेमः L a h. (of a good breed) brought

from Sindh सिन्धुवारः L a h. of a light brown colour

with black knees कुलाहः L a h. of a red and black

colour कनाहः L a h. of a red and yellow colour कनाहः

L a h. of a reddish brown colour हरिकः W a h. of a

yellowish brown colour हाकः L a h. of good breed

कुलीनः L a h. of good breed जायम्भः RV1.65.3, Say .

a h. of Indra II हरिहयः R — हरितुरगः Bear,

हरितुरंगमः IW — हरितुरङ्गः Bear .

a h. of milk-white colour सैराहः L a h. of pale

colour with dark eyes बराहः L a h. of the Asvins'

ककुहः (according to some) RV1.184.3 a h. of the

colour of rockcrystal पुङ्गलः Gal a h. of the sun हरित्

m Sak a h. of the sun वाता२ः L the horses of the Sun

and of Indra हरितो दृशंश्च acc pl the horse on the right

side of the pole of a carriage दक्षिणः RV 1.10, VS 9.8

a h. of tawny colour हालकः L h. of very low breed

अञ्जलः L h. (particularly one bred in Sindh) सैन्धवः

L h. (perhaps originally a h. of the Kikatas) कीकटः L

कीकटकः Npr a h. race साप्तम् RV 2.19.7 a h. resembl-

ing an ass सुसूहकः L a h.'s back कर्ध्वस्थिति f

a h. selected for a h.-sacrifice यायावरः L a h.'s face

हयमुखम् R a h.-'s flank कट्यम् L a h.'s foot

अश्वपद^m Vait, अश्वपाद् a h.'s head अश्वशिरस् n IBh

— हयशिरस् n IBh, R, etc a h.'s hoo^p वृत्तकः L

a h.'s housings पशियणम् L, पश्याण a h.'s leap

अश्वपुत्रम् Vet a h.'s name अश्वनामन् n Hir a h.

(so called because produced from the ocean along with the

Nectar) अमृतवन्धु m L a h.'s mis अश्वशिशुः

KatySr h.'s saliva हयलाका L a h.'s tail हयपुच्छः,

हयपुच्छम् W a h. suitable for a h. sacrifice श्यामकर्णः

MW a h. swift as the wind वाताश्वः Kathās a h. with a

white face, tail, mane, breast and hoofs अष्टमङ्गलः L

a h. with black testicles and a mark on its forehead हृद्दहारः

L a h. with good marks वारकिन् m (only L) a h. with

white feet and white mouth पञ्चकल्याणकः Heat a h. yoked in

a chariot रथवाहः MBh the image of a h. made of gold

(one of the 16 Mahādānas) हिरण्यश्वः Cat an Indus h. पोस्कः

L a jewel of a h. (one of the 7 treasures of a Cakravartin)

अश्वरत्नम् . Dharmas 85 .

a kind of h. II एकाण्डः T — इन्द्रवृद्धिकः L

— तिलकः (g स्थूलादि) L — तीव्रशः SBr

13.5.4.16 — नन्दी Gal — वारकः L.

like a good h. सदश्ववत in MW — अश्वक like श्व

one whose h. was lost and one whose waggon was burnt (who

therefore helped each other) नष्टाश्व-दग्धरथ-वत

ind Pat on Pān 1.1.50, Vārtt 16 a male h. resembling a mare

(and therefore attracting the stallion) वडवः Vait, वडव,

वडव, वडव

the name (of a h.) केशः

(ifc आ, ई Pān 4.1.54) MBh 1.8008 Śak, Sch a master

of the h. सूतः AV, etc (Iw 510 सूतम्) mounted on a h.

हयारूढः W, हयारूढः MBh, Kathās the nature of a h.

वाजिता Śis, वाजित्वम् MW one of a h.'s paces

लक्ष्मणम् L one who performs a h.-sacrifice हयमेधयाज

m MW one whose h. or horses have been killed हुताश्व

mfn W one who understands the points of a h. हयज्ञः

MBh a particular pce of a h. प्रेङ्गा रश्मि L a particular

part of the sacrificial h. रश्मिनिसादः VS particular parts

of the body of a h. रश्मावन्य du (gender unknown) TS

a piebald h. वारकिन् m (only L — a piebald h. हुलाहः,

हुलाहः L a piebald h. with a black stripe along its back

हुलाभिः L a preliminary h. sacrifice प्राश्वमेधः

Kathas to put in motion (a h.) रय cl 10 (Dhatup 35.12

रजयति MBh a red h. रोहितः RV, TS, Br ॥ क्षत्रियः

Gal relating to a h. आश्विक mfn — अश्वयुक्त

mfn KatySr a restive h. भूकलः L — शूलकः L

salt given to a h. अश्वलवणम् P⁻an 6.2.4, Kas a Seraha h.

with a mark on the forehead सेरुहाः L the side h. on a

chariot पार्श्वः MBh something that is not a h. अनश्वः

Pancat a spirited h. वाजः (?) RV, AV springing forth

(as a h.) नभन्य mfn RV, नभनु m, नभनू f.

the state of a h. I अश्वलम् SBr 13 — आश्वम्

comm on Pan — वाजिता S^{is}, वाजिलम् MW.

a swift h. II गुरुः (g अत्रमादि) W — भूमिरक्षकः

L वाजः (?) RV, AV .

together with a h. or horses अम्बावत् mfn (Pan 6.3.

131) RV (twenty cows and) a ~~h~~ h. as twenty first ^{११} अश्वकविंश

mf (अ) n x pl KātyŚr the under part of a h.'s upper lip

(which he uses in ~~xx~~ drinking) पपानम् Var (v. l. प्रपाणम्)

under the h. अधोऽश्वम् ind KātyŚr a Vānāyu h. (regarded

as of a particularly good breed) वानायुज mfn MBh, R a war

h. वाजः RV, AV a well-trained h. साधुवाहः MW, साधुवाहिन्

m W a white and brown h. खोड्नाहः L, खुड्नाह .

a white h. I श्वेताश्वः SākhSr, R — श्वेतहयः L

श्वेतवाजिनः m MW — श्वेतः SBr.

II कर्कः MBh — कौकाहः L — महावीरः L.

a white spot on the eye of a h. मल्लिकाक्षः a wild h.

९९ गोडकमृगः L a young h. हयगिरिः m VarBrS h.-killer

हयमारः, हयमारकः, हयमारणः L h.-mouthed हयारयः,

हयारयकः MbP h.-necked हयग्रीवः Pāncar a h.-race

९९ श्रावश्यम् RV h.-rams वाजिमेषाः m pl R.

the h.-sacrifice I अश्वमेधः VS 18.22, TS, Ragh, etc.

II हयमेधः VP — वाजिमेषः MBh, R, Pur .

a h.-seller हेडावुकः Yājñ, Sch, हेडावुकः L h.-shape

हयरूपिन् mfn MW .

a h.-stable I तुरङ्गशालां Susr 4.1.5, तुरङ्गमशाला

VarBrS 6.5 वाजिशाला
— ~~तुरङ्गमशाला~~ Rajat.

II हयाशाला, हयालयः L .

a h.-stealer अश्वहारकः Mn 11.51 h.-throat घोटागलः

Npr h.-troppings आशानम् L strong-horsed दृढाश्वः

MBh, etc together with a horse-sacrifice साश्वमेध

mfn Vait a toy-h. अश्वक JātaKam .

to behave like a h. I अश्व Nom अश्वति Pāṇ 3.1.11,

Sch.

horses श्रिय आत्मजाः abounding in h. अश्वपूज

mfn Māṅg acquainted with the nature of h. हयतत्त्वज्ञ

mfn MBh the art of managing h. हयशास्त्रम् MBh,

हयशिक्षा MatsyaP the art of training h. हयशास्त्रम्

MBh, हयशिक्षा MatsyaP belonging to a chariot drawn by h.

आश्वरथ mfn Comm on Pāṇ belonging to h. अश्वरथ

mfn RV ŚBr 14 carrying a load of h. आश्विक

mfn Pāṇ cart drawn by h. तुरगरथः Heat 1.5.836

← cattle and h. गोअश्वाः m pl SB̄r 14.9.1.10 coming from

h. अश्व्य mfn RV SB̄r 14 coming from the Tittiras (h.)

तित्तिरज mfn IBh 6.3975 conducive to h. अश्वीय mfn L

consisting of a large number of h. अश्ववृन्दिन् mfn

IBh.

consisting of h. I अश्ववत् n RV 8.46.5, 9.105

4, AV 18.3.61 — अश्विन् mfn RV — तुरङ्गिन् IBh.

II (as wealth) अश्वबुध mfn RV 1.92.7 and 8,

121.14 — अश्ववत् mfn (Pan 6.3.131) RV — अश्व्य

mfn RV .

counting h. अश्वसंख्यः Pāṇ 6.2.66, Kās, बल्लव desire

to get h. अश्वया RV 8.46.10, 9.64.4 — अश्वयु mfn Bṛh

RV drawn by excellent h. दृष्टान्तमयुज MBh drawn by four

(h. or oxen) चतुर्युग mf (आ) n RV 2.18.1 drawn by good

h. सदश्व mfn BhP drawn by h. (as a chariot) आश्व

mf (इ) n comm on Pāṇ drawn by sev n h. सप्तपत्त

mfn Vās driving with red h. अरुणाश्व mfn RV 5.57.4 effect-

ive by h. अश्वसाधन mfn Bṛh 4.62 false testimony con-

cerning h. अश्वानृतम् Mn 8.89 furnished with h. अश्ववावत्

mfn (Pāṇ 6.3.131) RV a guider of h. हरिष्ठा mfn M

having bay h. हरिवाहनः MBh, R — हरितहरि m Kāv having

beautiful h. सुबाहु mfn having brown h. ~~ब्रह्म~~ देवावाहन

mfn AV, ŚāṅkhŚr, Tār having dark h. धूम्राश्वः R, VP having

five h. पञ्चाश्वः x VP having good h. साधुवाहिन् mfn W

having h. rapid as wind(?) मारुताश्वः RV 5.33.9 having

many h. बहुश्व mf (आ) n TBr — बहुलाश्वः Pur having

no h. अनश्व mfn RV having quick h. आशुहृषस् mfn Say

having red h. लोहिताश्व mfn MBh having red h. (said of

Drona) शौणाश्व, शौणहय mfn MBh having seven h. सप्तसप्ति

mfn having splen id h. ^९शाभनवाह mfn MW having

swift h. दूतवाहन mfn R having 10 h. दशवाजिन m L

having the best h. प्रवरवाहना ^{९९} m du L having white h.

श्वेतहयः L having white h. ~~सिताश्व~~ mfn ^{h.} ~~हयः~~ and

mares अश्ववडवाः m pl Pan 2.4.27, Kās the h. of the sun

श्यावाः m pl Naigh श्यावकाः m pl MW a kind of di-

sease peculiar to h. शतपदी MBh, Sch.

knowledge of h. I हयविद्या Rajat, हयज्ञानम्

हयज्ञानम् MBh, हयतत्त्वम्.

II हयकर्मन् n MBh

liked by h. तुरगप्रियः L loved by h. हृयेष्टः L

management of h. and cars अश्वसारथ्यम् Mn 10.47 moving

with h. सप्तीवत् mfn RV numbering a hundred h. शताश्व

mfn RV, ŚrS, Vait a number of h. आश्वम् Pān.

a number of h. I अश्वीय mfn (Pān 4.2.48) Kād, Kathās

II अश्व्यम् RV occupied with h. तुरगक्रियावत्

mfn Dhūrtas 1.12. one of the four h. of Krishna मैत्रपुष्पः

MBh, Hariv, BhP one of the moon's h. तुरण्यः Vā-yuP 1.52.

53 one of the ten h. of the moon अर्बन् m L

अनश्नन् m L one who does not give h. अनश्वदा mfn V 5.

54.5 one whose h. are siwft as the wind वाताश्विक mfn

Kām 16.12 one who stands over h. हरिष्ठा mfn MW a parti-

cular disease of h. वैद्यः L — स्नेहवर्ति f L a place

where h. are bred वाजिभू f Kām, वाजिभूमि f (Kir)

possessed of h. अश्विन mfn RV possessing good h. सदाश्व

mfn RV possessing h. साश्व mfn KātyŚr possession of godd

h. स्वश्वम् RV possession of h. अश्ववत् n RV 8.46.5,9.

105.4, AV 18.3.61 — possession of h. अश्वम् RV

अश्ववत् n RV, अश्ववत् possession of quick h. अश्वश्वम्

RV practice of h. हयकर्मिन् n MBh rich in h. अश्ववत्

mfn AV 6.68.3 — अश्वामय mfn RV 7.71.1 — (applied to

various gods, and to the rivers Sindhu and Sarasvati) वाजिनीवत्

mfn RV, AV, TBr richness in h. अश्विन् n RV 1.53.4, अश्ववत्

n q. v. the seven h. of the sun रातु हरितः so that the h.

are changed विमौक्तम् ind TS, Br a spot suitable for h. वाजिभू

f Kām, वाजिभूमि f Kir superior in h. अश्वाधिक

mfn a thousand cattle with a hundred h. सहस्रं शताश्वम्

a troop of h. तुरङ्गस्कन्धः Pāṇ 4.2.51, Kās with h.

~~mfn~~ सहय mfn IBh — साश्व mfn KātyŚr without h.

निरश्व mfn Kathās the yoked h. of Brihaspati विश्वरूपाः

f plN^aaigh.to desire h. I अश्नीय Nom अश्नीयति Pān 7.1.51, Sch.to wish for h. अश्नाय Nom P RV.

horseback n I अश्वपृष्ठम् .

carried on h. अश्वपृष्ठ mfn AV 8.26.24 going on h.

तुरङ्गयामिन् mfn mounted on h. अश्विन् mfn MarkP

not mounted on h. असाद mfn AV 11.10.24 riding on h.

यानयानम् Car sitting on h. अश्वारूढ mfn Kathās.

horse-bane I अश्वदनः L, अश्वनाशकः L —

अश्वहनः Car, अश्वहन्त m Susr, अश्वान्तकः L.

II अश्वमारः, अश्वमारकः Susr, अश्वमाहकः,

अश्वरोधकः L.

1

a horse-cloth (covering the back) I पृष्ठावगुण्ठनपरः

Kad.

horse-faced I अश्वाननाः

m pl Pracand

हथानना f Hcat.

horse-fly I धेनु माक्षिका L.

a sort of h.-fly त्रैलोक्यः

Buddh, L.

horse-footed I अश्वपाद

mfn (gana हस्त्यादि)

horse-hair I अश्वलोमन

m L.

horse-head I वाजिशिरस्

m Hariv.

a horse-herd II अश्वनायः

ChUp.

horse-keeper n I हयपः

VarBrS, हयपति m

Kathās — पालकः L.

II भौगिकः L, (भौगपालः) — भालवः L

— वल्लभपालः (Sis), वल्लभपालकः (L).

a horse-laugh I अट्टहासितम्, अट्टहासः

अट्टहास्यम् .

II अवच्युरितम्, अवच्युरितकम्

L.

horseless I अश्व

mfn Shadv Br, MBh, Ragh.

horse-loved I तुरगकान्ता

Śis 3.33.

horseman n I अश्वसादः VS 30.13, अश्वसादिन्

m Ragh 7.44 — तुरङ्गसादिन् m Ragh 7.34 — सादिन्

m AV, etc — सादि m MBh — अश्वारोहः Kathās —

तुरंगारोहः VarBrS 15.26 — हयिन् m MBh, MarkP.

II अश्ववाहः L — अश्ववारः R Śis 3.66, etc,

अश्ववाहः L — किरातः L — तुरगिन् m L — तुरङ्गिन्

m W — तुरङ्गिकः Kir, Sch — सायिन m W.

a day's journey for a h. आश्विनम् AV 6.131.3 a rider

h. यावन्म m R together with a h. सारोह mfn R

consisting of h. तुरङ्गिण mfn IBh like h. आश्विन

mf (इ) n IV 9.86.4 a number of horsemen with horses

अश्वीय mfn (Pāṇ 4.2.48) Kād, Kathās.

horsemanship n I हयारथम् W — अश्वहृदयम् L.

h. and driving अश्वसारथ्यम् Mn 10.47.

a kind of horse-radish ^{९९} कौटिल्यम् L —

मरुसम्भवम् L — शिगु ^m, शोभाञ्जनम्

a horse-tamer II अश्विन ^m RV.

a well managed hospice I सुसत्तम

Kathas.

hospitable I आतिथ्य mf (इ Kum 5.31) n (Pāṇ

4.104) Sak, Ragh, etc — प्रियातिथि mfn MBh —

अतिथ्यर्थ mfn L — आतिथ्य mfn AitBr.

II प्रग्रह mf (आ) n R.

h. reception परिग्रहः Mn, MBh, R, Kāraṇḍ — प्रायुजिका

Vet h. treatment सत्कारः, सत्काराः Mn, MBh, etc

worthy of h. treatment ~~सत्कारसहि~~ सत्काराहि mfn Mal.

having hospitably entertained I सकृत् ind Yājñ, R

to receive h. I आवस daus आवासयति R,

Rājat — सकृ, सकरोति, सकुरुते MBh, R, Kāv, etc,

to treat h. सकृ, सकरोति, सकुरुते MBh, R, Kāv,

etc.

hospital n I आरोग्यशाला L .

II धर्मशाला L, RTL 153 — सत्तम

Rājat,

Kathās.

a well managed h. सुसत्तम Kathās.

hospitality n I आतिथ्यम् RV, VS, etc — अतिथि-

पूजनम् — अतिथितम् — अतिथिक्रिया

— आतिथैयी Balar, आतिथैयम् Mn 3.

18. —

II आवैशिकम् L — आहुत L, मनुष्ययज्ञः

— गवालम्भः Āpsr, Sch — गृहधर्मः (Pāṇ 2.2.18) L

— बहुहुतम् L — सत्कर्मन् n W — सत्कारः,

सत्काराः Mn, MBh, etc — सत्कृति f MBh, BhP, Kathās, etc

— सत्क्रिया, सत्क्रियाः f pl Mn, Yājñ, Kāv, etc.

delight in (showing) Mx h. इष्टाधितित्वम्

Bear 7.45 deserving of h. सत्कार्य mfn R entitled

to h. अतिथिधर्मिन् mfn Mn 3.112 h. (one of the 5

Mahāyajñas) RTL 411 Mn, MarkP mentioning h. आ-

तिश्यवत् mfn AitBr one who has practised h. कृतातिश्य

mf (आ) n one who has received h. कृतातिश्य

mf (आ) n R 3.7.1, Das one who has shown h. श्रुतातिश्य

mfn Kathās a person entitled to h. अतिथि

m received with great h. सुसत्कृत mfn R

rights of h. अतिथिधर्मः Mn 3.111, etc the rites of

h. आतिश्यसंस्कारः R 3.2.6, आतिश्यसंस्क्रिया

Kathas

~~written~~ treated with great h.सुसकृतmfn Rसकृतmfn MBh, R, VarBrS, etc.

host n 1 I आतिथिपति m A-V — उपहृत

mfn Mn 5.51.

II अभिषुत m RV 2.29.2 and 7.21.8 — यजमानः

Pāncat — विदथम् RV — वृन्दम् Naigh, MBh, etc

2I बलपक्रम MBh — बलसेना MBh —

व्रातः RV, etc .

2 II ~~अनीकिनी~~ अनीकिनी — यक्रम MBh (ifc f आ 3.640)

BhP 1.9, Cāṇ — पृथुति m or f Say — मही RV 3.

1.12, 7.93.5, etc — यूथः, यूथम् RV, etc — वरूथवती

Harav — वाहिनी AV, MBh, etc — वृत ifc RV — व्यूहः

Mn 7.187, MBh, etc — तेजः MBh, Kāv, etc — त्रा RV, AV

— त्राजः AV, त्रजः — (bold) शर्धः RV — शर्धसि n RV

— संग्रामः (संग्रामम् Siddh) AV — संयः MBh, Kāv,

etc.

accompanied by a great h. (of Maruts) महात्रात

mfn RV — (said of Indra) महात्रात mfn RV any h. संगः

RV, Rajat — त्रूधम् BhP as far as the h. extended

यथानीकम् ind MW attended by a h. of Rishis सार्षिण

mfn MW a bannered h. ध्वजिनी MBh, Kāv, etc having a h.

of Rishis सार्षिण mfn MW a h. (as of chariots, stars

वंशः MBh, Kāv, etc

etc a h. of barbarians स्त्रिच्छन्निवहः Gīt a h. of

celestial ^{देवसेना}

RV, AV, Br, etc a h. of enemies

शत्रुनिर्णायः W — शत्रुसंघः Rajat h. of gods देवनिर्णायः

In 1.36, MBh 1.4804 the h. of spirits भूतवर्गः

MarkP (esp.) the h. of the Maruts शर्धः RV the

leader of a h. वरुधपः BhP leading all the h. सर्वसेन

mfn RV leading the h. (of Maruts) शर्धनीति mfn

RV the lord of a h. राजपति m RV, AV the lord of

the whole h. सर्वसेनः MW conquering hosts

शतसाह mfn RV containing a hundred h. शतानीक

mf (आ) n MW the divine h. दिव्यादाः m pl L forming

mighty h. वृद्धसेन mfn the h. of Deva देवसेनाः

m pl ĀpGrh 20.5 the h. of Īsana ईशानसेनाः m pl ĀpGrh

20.5 possessing a hundred h. शतानीक mf (आ) n

hostage n I शरीरबन्धकः W — विश्वासस्थानम्

Pāncat,

II नीवि f L.

hosticide

शत्रुहत्या

MM.

hostile adj I द्वेषिन्

MBh, Hariv, Susr, Kav, etc

विद्वेषिन् f (विद्वेषिणी) MBh, Kav, etc द्वेष

SBr, Mn, MBh, Kav, etc, द्वेष (ifc) Hariv विद्वेष

MBh, Kav, etc, विद्वेष, विद्वेषत् BhP, विद्वेषाण

Gaut द्वेषत् SBr, Mn, MBh, etc द्वेष YaJn, Mn, MBh,

etc वैरिन् - वैरवत् MBh वैरकृत्

MBh, Pancat सवर Sis वैर AV शात्र

f (र) R, Ragh विशेषिन् MBh, Kav, etc

विरुद्ध MBh, Kav, etc पर f (आ) RV, etc

परकीय f (आ) Mn, Sak, Kam परकुल्य

Mudr. — पारवय Mn, MBh, etc, परकीय — प्रतिकूलिक

Mcar.

II अमित्रियु AV 20.127.13 — अमित्रिन् RV 1.20.8,

अमित्रिय RV 6.17.1, 8.31.3 and 9.61.20 — अरातीयु

AV 10.6.1 — अरावन् RV — अरि RV — अरातीवन्

RV — अहित Kathās — कल्लोल L — छित्तर

(Un 3.1) L, छिदुर W — छिदुर f (आ Paṇ 3. 2.161)

L — दुर्मित्र BhP 7.5.27 — दुहित AV 4.38.9 —

द्रोहित L — पारग्रामिक f (ई), (पारग्राम)

— पृतन्यु — पृतनायु — प्रातिजन्य RV —

प्रतिबोध f (आ) — प्रतिहृत — प्रतीपक

BhP — पत्यनीक — पत्यमित्र — पत्यर्थिन्

— प्रातिपक्ष f (ई) Sis — प्रातीपिक f (ई)

Pan 4.4.28 — मत्सर Kav — वक्र f (आ) Kav,

Kathās, Sāh — वकीभूत Cān — विकृत Msh —

विद्युर f (आ) Kav, Kathās, Rajat — विश्वसिन् W

— विपक्षीय BhP — विप्रत्यनीक SaddhP, विप्रत्यनीयक

Lalit, विपतिपत्यनीक Lalit — विमत ĀsvSr —

विमनस् R — विमुखित Kad — विमुखिन् W

— व्यवहित BhP — शर्य f (आ) NW — हिंस

RV, हिंसक Yājñ, MBh, etc.

not h. I निर्देहि

~~Raj~~ Rajat. ~~xxxxxx~~

to act in a h. way towards विकृ, विकरोति, विकुरुते

(gen. loc) IBh, Kāv, etc any h. act (esp. employment of

magical spells and mystical texts such as those of the Atharva-

Veda for the ~~imp~~ injury of an enemy हिंसाकर्मन् n L any

h. person ^{११} वरपुरुषः MBh becomeh. विषमित BhP.

to be h. I द्विष cl 2 द्विष्टि, द्विष्टे (ep. also

द्विषति, द्विषते) RV, AV, SBr, Mn, MBh, Kāv.

II पा cl 3 विपीते — विवेन विवेनावित

RV, TBr. — हेइ, हेळ cl 1 हेइते, हेळते, हेळते.

to be h. to विद्विष्णु, विद्विष्टि, विद्विष्टे

(acc.) Katyāṣṭh, MBh, Hariv — दुह. cl 4 दुह्यति

(ep. and metr. also दुह्यते) (dat., rarely gen. (R 2.99

23, Hit 2.121) loc (BhP 4.2.21) or acc (Mn 2.144) Br, MBh, R, etc

being in a h. country परभूमिषु Hit to drive into (h.)

contact समव्, समवति RV 5.34.8 encountering in a h.

manner सम्प्रयुक्त MBh to force into (h.) contact समव्,

समवति RV 5.34.8 having h. intentions प्रतिहतधी

Bhartr̥, प्रतिहतमाति W h. action पारशामिकः (with विधि)

Das' h. advance विगृह्यगमनम्, विगृह्ययानम् ~~xxxx~~ Das'.

a h. army I प्रतिसेना Hariv — प्रतिबलम् near,

Das' — प्रत्यनीकम् IBh, Hariv.

II प्रतिचक्रम् Nilak.

h. (as fate) विमुख f (आ) Ve-nis a h.

buffalo प्रतिमहिषः Kāv a h. bull प्रतिवृषः Hariv a h.

castle प्रतिपुर f MaitrS h. contact of inanimate

objects (as of plants etc.) विरोधः arBrS h. country

परभूमि f. a h. country परदेशः Var, Kāth, Pañc.

h. disposition I प्राहभावः

In 9.17

— विपक्षभावः

Ragh.

II पतिबुद्धि

f M (शत्रुबुद्धि

).

a h. elephant

प्रतिवारणः Hariv

— पतिकुञ्जरः

MBh.

h. encounter I विमर्शः

MBh, Kāv, etc

— व्यतिषङ्गः

MBh

— समित f

MBh, Kāv, etc

समिथः

RV

— सम्परायकः

L .

h. feeling विक्रिया Hariv, Kāv, Kathās

a h. host वैरम्

(exceptionally, वैरः (?) ifc f आ) 'Sis h. host

(only once in TS) वृत्रः (mostly pl.) RV, TS a h. king

प्रतिराजः (Kull), प्रतिराजन् ( ) m — (esp. a neigh-

bouring king as a natural enemy) शत्रु m RV, etc a h.

lion प्रतिशिंहः Kathās h. meeting समिति f Br, MBh, R a h.

minded प्रतिहतमति — प्रतिहतधी Bhartr a h.

neighbour प्रतिसामन्तः Kuval, Hcar h. party प्रतिपक्षः

MBh, Kāv, etc a h. planet (in astron.) अरि m VarBrS h.

position प्रत्यनीकम् MBh, R a h. prince प्रतिभूपालः,

प्रतिभूभृत

m Vcar

h. purpose

आवापः

Sah, Sis

etc

a h. relation

पलनीकम

MBh, R.

h. to I

विद्विष्ट

(loc)

MBh

— द्रोहिन्

(gen or

comp) MBh, R, etc

xx

— द्रुह

(gen or comp)

Mn, MBh, Pur.

~~xxxxxxx~~~~xxx~~

II पराङ्मुख

f (ई)

Mn, MBh, Kāv, etc.

h. to gods (as demons)

विदेव

~~xxx~~ AV

h. to happiness

सुखप्रत्यर्धिन

Vikr 5.15

16

h. to religion

ब्रह्मद्विष

RV,

ब्रह्मद्विषिन

MW

h. to sacred knowledge

ब्रह्मद्विष,

RV, अमोक्षिन्

MM h. to sacred knowledge and the

law अमोक्षिन्In 3.41 h. treatment विपत्तिपत्ति

f Jatakam

a h. tribe अरिलोकः Lh. view वक्रदृष्टि

f MW

a h. warrior विरोधिपक्षः Rajatkiller of h. heroesपरवीर हन्

m MBh

the leader of a h. herd (of elephants)प्रतियूथपः

MBh

to make h. हेड, हेड cl 1 हेडते, हेडते,हेडतेto make h. towards one another विद्विषcaus विद्विषयति

Bhat.-t

the not being h. to अप्राप्ति-लोभ्यम्

Rajat

one h. by birthसहजारे

m

W

one whoseh. feelings have passed awayनीतविरुद्धबुद्धि

W

other than h. परैतर Kir 1.14 rendering h. विदूषण

RV — विषक्षुष्करणम् Buddh.

to become h. I वैराय Nom वैरायत Kav.

to be h. शत्रूय Nom शत्रूयति RV, AV, VS.

to be h. to प्रतीपय Nom प्रतीपयति

(loc) BhP — प्रतीपाय Nom प्रतीपायते

Bhatt (g सुरवादि) to have h. intentions अभित्रय

Nom P AV, अभित्राय Nom P AV 7.84.2 ~~to have~~ अभित्राय,

अभित्रायते

Pāncat to have h. intentions against

अशतीय Nom P (dat.) AV 4.36.1, अशतीय Nom

भरातीयति Ved to make h. विषमीकृ, विषमीकरोति

BhP.

hostilely II विपक्षतः ind W.

hostility n I वैरम्

(exceptionally वैरः (?), ifc

f (आ) AV, PañcavBr, MBh, etc — वैर — वैरता

MBh, वैरलम् R — वैरायितम् Prasannar — वैरभावः

BhP — वैरक ifc BhP, वैरिता Pañcat, Kathās, वैरित्वम्

Kathās — शत्रुता Kāv, Kathās, शत्रुत्वम् RV, Kāv —

शात्रवम् L — रिपुता Hit — प्रतिकूलता

(Kāv, etc), प्रतिकूलत्वम् (M) — प्रतिकूलिकता

Siś — द्वेषम् n — द्वेषता (M), द्वेषत्वम्

(Var) — द्विष् — विरोधः MBh, Kāv, etc

— विरुद्धता, विरुद्धत्वम् Rājat, Pañcat, Sarvad —

— विरुद्धम् MW.

II अपक्षता — इरु n (gana कण्ठादि

P-an 3.1.27) — पारग्रामिकः (with विधि) R Das

— प्रतिद्वन्द्वम् W — प्रतिपक्षता (BhP), प्रतिपक्ष-

त्वम् (SamK) — प्रत्यनीकम् MBh, R, प्रत्यनीकत्वम्

— प्रत्यवस्थानम् W — प्रत्युत्थानम्

Hariv (v.1. अभ्युत्थान) — प्रातिपक्ष्यम् Kathas

— प्रातीप्यम् HParis — मत्सरः MBh, Kav, etc

— विकारः MBh, Rajat — विकृति f Kam, Pancat

विपक्षता, विपक्षत्वम् R — विपर्ययः W — विभ्रातृव्यम्

'SBr — वैकृतम् (ifc f आ) MBh, Hariv, Kathās, Rājat

— वैकृतम् R.

act of h. विधानम् only L causing h. वैरकर

Mn, VarBrS, वैरकार Pan 3.2.23, वैरकारक f (इका) MB

MBh cherishing h. विप्रहृदय Hit h. of fate प्रतिकूल-

द्वैता h. to प्रदेषः (loc. gen or comp) MBh, Kav, etc

xx वैरिता (सह) h. towards one's self स्ववैरिता

Naish to show h. towards विदूषं कृ (with loc)

a state of deadly h. सौनध्यम् MBh state of

h. विपक्षभावः Ragh.

to wish to commence h. विरुध्

desid विरुरुहसति

MBh one who is the first to begin hostilities पूर्वैरिन

MBh.

begin h. against ९९ वैराय

Nom ९९ वैरायते

(प्रति or instr) Kav.

